

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

Bakalářská práce

2024

Tereza Chobotová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Katedra sociologie

**Hodnotové orientace a strategie nastupujících
generací (X, Y, Z)**

Bakalářská práce

Autor/ka práce: Tereza Chobotová

Studijní program: Sociologie se specializací Sociální antropologie

Vedoucí práce: doc. Milan Tuček, prom. mat., CSc.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 28.4.2024

Tereza Chobotová

Bibliografický záznam

CHOBOTOVÁ, Tereza. *Hodnotové orientace a strategie nastupujících generací (X, Y, Z)*. Praha, 2024. 71 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií, Katedra sociologie. Vedoucí bakalářské práce doc. Milan Tuček, prom. mat., CSc.

Rozsah práce: 108 717 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou proměn hodnot, morálky a strategií nastupujících generací v České republice. Práce se soustředí především na generace X a Y, okrajově pak, jako doplnění, na současně nastupující generaci Z. Cílem práce je popsat, jakým způsobem se od sebe generace liší v rámci přístupu k hodnotám a morálce, jaké strategie volí a jak se v rámci jejich života proměňují. V rámci sociologie jsou pojmy hodnoty a strategie klíčovými koncepty, které jsou využívány ke studiu lidského chování a společnosti. Přispívají tak jednak k hlubšímu porozumění nastavenému paradigma ve společnosti a jednak usnadňují v různých oblastech proces optimalizace. Umožňují odvětvím reagovat na proměňující se požadavky a nároky nastupujících generací. Konkrétně obsaženými kategoriemi v této práci jsou rodinné vztahy a oblast pracovního nasazení.

V teoretické části je problematika zakotvena do odborné literatury. Tato část je věnována terminologii, definování jednotlivých generací, hodnotám, morálce a strategiím. V praktické části práce navazuje na výzkum *Evropský výzkum hodnot* pro Českou republiku, a to z let 1991, 1999, 2008 a 2017. Práce s datovými soubory z těchto ročníků je založena na deskriptivní analýze v programu IBM SPSS. V rámci deskriptivní analýzy bylo konkrétně využito zobrazení dat v kontingenčních tabulkách druhého stupně a Chi-kvadrát testu. Tato sekundární analýza je doplněna vlastním kvalitativním výzkumem, v podobě hloubkových rozhovorů, které se zaměřují na zjištění proměny strategií generací v čase, představ týkajících se těchto strategií, mezigeneračních propastí a toho, jak je různé generace vnímají, v čem spočívají a co pro ně znamenají. Analýza rozhovorů je založena na kódování dat, ze kterého jsou poté vyvozeny závěry. V závěru práce jsou popsány výsledky analýzy, limity práce a možnosti navazujícího výzkumu.

Abstract

This bachelor's thesis deals with the issue of the transformation of values, morals and strategies of the coming generations in the Czech Republic. The work focuses primarily on generations X and Y, marginally then, as an addition, on the simultaneously emerging generation Z. The aim of the work is to describe how generations differ from each other in their approach to values and morality, what strategies they choose and how they change within their lives. Within sociology, concepts of morality, values and strategy are key concepts that are used to study human behavior and society. They thus contribute both to a deeper understanding of the established paradigm in society and facilitate the process of optimization in various fields. They allow industries to respond to the changing demands and demands of the coming generations. Specifically included categories in this work are family relationships and work force.

In the theoretical part, the issue is embedded in the scientific literature. This section is devoted to terminology, definition of individual generations, values, morality and strategies. In the practical part, the work builds on the European value research for the Czech Republic from 1991, 1999, 2008 and 2017. Working with data sets from these years is based on a descriptive analysis in the IBM SPSS program. In the descriptive analysis, the data display in the second-degree pivotal tables and the Chi-square test were specifically used. The secondary analysis is complemented by its own qualitative research, in the form of in-depth interviews that focus on identifying the transformation of generations' strategies over time, ideas about these strategies, the intergenerational divides, and how different generations perceive them, what they are, and what they mean to them. Interview analysis is based on data coding, from which conclusions are then drawn. The conclusion of the work describes the results of the analysis, the limits of the work and the possibilities of follow-up research.

Klíčová slova

Hodnoty, Strategie, Generace, Generace X, Generace Y, Generace Z, Mezigenerační propast, Kolektivní hodnoty, Individuální hodnoty, Rodina, Práce, Vzdělání, Socializace, Generační identita

Keywords

Values, Strategy, Generation, Generation X, Generation Y, Generation Z, The Intergenerational Divide, Collective Values, Individual Values, Family, Work, Education, Socialization, Generational Identity

Title/název práce

Hodnotové orientace a strategie nastupujících generací (X, Y, Z)

Value orientation and emerging generation strategies (X, Y, Z)

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé práce panu doc. Milanovi Tučkovi, prom. mat., CSc., za vedení mé práce. Za jeho odborné vedení, cenné rady ke směřování práce a možnost osobních konzultací. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří souhlasili s provedením rozhovoru, za jejich ochotu, čas a poskytnutí potřebných informací k vypracování práce.

Obsah

Úvod.....	11
1. Teoretická část	13
1.1 Vymezení základních pojmů.....	13
1.1.1 Generace	13
1.1.2 Socializace	14
1.1.3 Generační identita	14
1.1.4 Mezigenerační propast	15
1.2 Hodnoty a strategie	16
1.2.1 Hodnoty.....	16
1.2.1.1 Pracovní hodnoty	16
1.2.1.2 Rodinné hodnoty	17
1.2.2 Strategie	17
1.3 Generace	17
1.3.1 Generace X.....	18
1.3.2 Generace Y.....	18
1.3.3 Generace Z	19
1.4 Provedené výzkumy	20
1.4.1 Zahraníčí	20
1.4.2 Česká republika.....	21
2. Praktická část	22
2.1 Kvantitativní část	22
2.1.1 Použitá data.....	22
2.1.2 Metodologie	23
2.1.2.1 Výzkumné otázky	23
2.1.2.2 Výběr otázek a proměnných	24
2.1.2.3 Stanovené hypotézy	25
2.1.2.4 Úprava dat a metoda analýzy	27
2.1.3 Analýza dat	29
2.1.3.1 Deskriptivní analýza	29
2.1.4 Interpretace výsledků analýzy.....	43
2.1.5 Odpovědi na výzkumné otázky	47
2.2 Kvalitativní část	49

2.2.1 Použitá data	49
2.2.2 Metodologie	49
2.2.2.1 Výzkumné otázky	49
2.2.2.2 Vytvořené otázky rozhovoru	50
2.2.2.3 Výzkumný soubor – miniportréty respondentů	51
2.2.2.4 Úprava dat a metoda analýzy	53
2.2.3 Analýza a interpretace dat	54
2.2.3.1 Vnímané hodnoty a strategie	54
2.2.3.2 Faktory ovlivňující hodnoty a strategie	54
2.2.3.3 Vztah k hodnotám a strategiím	55
2.2.3.4 Proměna hodnot a strategií	56
2.2.3.5 Rozdíly mezi hodnotami a strategiemi generací	56
2.2.3.6 Názory na hodnoty a strategie	57
2.2.4 Interpretace analýzy dat	60
2.2.5 Odpovědi na výzkumné otázky	61
3. Limitace a další možnosti výzkumu	64
Závěr	66
Summary	69
Použitá literatura	72
Seznam příloh	76
Příloha č. 1: Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru	77
Příloha č. 2: Scénář otázek kvalitativních rozhovorů	78
Příloha č. 3: Přepis ukázkového rozhovoru	80
Příloha č. 4: Kódování výzkumných rozhovorů	87

Úvod

V rámci sociologie jsou hodnoty a strategie považovány za klíčové koncepty, které jsou hojně využívané v rámci studia lidského chování a společnosti. Jedná se o koncepty, které se neustále vyvíjejí a mění v čase, koncepty přímo reagující na okolní kulturní, sociální a ekonomické faktory.

Tato bakalářská práce porovnává generace X, Y a Z v kontextu České republiky z hlediska jejich hodnot a volených strategií. Za svůj výzkumný cíl si za pomoci stanovených výzkumných otázek a analýzy dat z kvantitativního a kvalitativního výzkumu klade, poskytnout širší pohled na hodnoty a životní strategie v rámci generací a zároveň těmto hodnotám a strategiím hlouběji porozumět. Konkrétně porovnat tyto generace z hlediska dimenze rodinných vztahů a oblasti pracovního nasazení. Odborným přínosem této práce je ověření již vzniklých poznatků, jejich rozšíření a následné doplnění o aktuální zjištění.

Práce je strukturována do tří částí, teoretické, praktické a závěru práce. V teoretické části je problematika této práce ukotvena do odborné literatury a současného poznání generací, jejich hodnot a strategií. Dále je zde definována používaná terminologie a pojmy. V praktické části je rozebrána metodologie práce, kvantitativní i kvalitativní. V kvalitativní i kvantitativní části jsou popsána data a jejich vlastnosti, způsob provedení výzkumů a další informace o vlastnostech či úpravách dat. Tato část rovněž obsahuje samotnou analytickou část práce a interpretaci výsledků. Celá práce je zakončena diskusí a závěrem.

V rámci sekundární analýzy jsou v kvalitativní části použita data z mezinárodního výzkumu Evropský výzkum hodnot pro Českou republiku. V této práci jsou konkrétně využita data z let 1991, 1999, 2008, a 2017. Data jsou podrobena sekundární analýze za pomoci programu IBM SPSS. Použití již existujících dat z několika let umožňuje v rámci analýzy na kvalitních datech sledovat nejen hodnoty a strategie jednotlivých generací v době, kdy představovaly nastupující generaci (18-27 let), ale je možné se i rovněž na totožných datech soustředit na analýzu mezigeneračních rozdílů těchto generací. V neposlední řadě se analýza bude zabývat proměnou hodnot a strategií generací v rámci života generací.

V rámci provedení vlastního kvalitativního výzkumu jsou data získána za pomoci hloubkových polostrukturovaných rozhovorů s vybranými respondenty. Cílem kvalitativního výzkumu je zjištění proměny strategií generací v čase, představ týkajících se těchto strategií, dále mezigeneračních propastí a toho, jak je různé generace vnímají, v čem spočívají a co pro ně znamenají.

1. Teoretická část

1.1 Vymezení základních pojmů

1.1.1 Generace

Pojem *generace* je v současné době možné chápat v rámci dvou rozdílných kontextů. V prvním z nich je koncept, který si pod pojmem generace představí zřejmě většina široké společnosti, a to generace optikou rodinného uspořádání. Jednotlivé generace jsou zde vnímány jako tzv. *pokolení* (Sociologická encyklopedie, 2024). O novou generaci se zde tak jedná vždy v případě, že se členům v rodině narodí potomci. Tento cyklus je poté opět uveden do pohybu, když se oněm potomkům narodí taktéž jejich děti. Ve zkratce to znamená, že každá nová generace v tomto pojetí představuje další vlnu potomstva v rámci rodiny.

S tímto významem generace ve svém díle rovněž pracovali němečtí filozofové Karl Marx a Bedřich Engels. Ve své společné práci *Německá ideologie* (1952) tento pojem rozpracovávají v kontextu funkce pokolení (generace), jako jednoho z nejdůležitějších faktorů pro předávání kulturního dědictví v rámci společnosti. V rámci jejich závěrů jsou vývoj společnosti a její dějiny chápány jako sled jednotlivých generací, přičemž každé další pokolení těží z kumulovaného materiálu a kapitálu pokolení předchozího. Podle Marxe a Engelse tak nastupující generace vždy přicházejí do zcela změněných podmínek, které také dále sami přetvářejí.

V rámci druhého konceptu, který využívá tato práce, je generace obecně chápána jako velká sociální skupina osob, které jsou navzájem v rámci jejich myšlení a jednání propojené skrze dobovou podmíněnost. Tato podmíněnost je výsledkem prožití podstatných období socializace ve shodných podmínkách, sociálně-politických, ekonomických, kulturních a historických (Kon, 1971). Zakladatel *generační teorie*, maďarský sociolog Karl Mannheim ve svém díle *The Problem of Generations* (1952, str. 288-289) pojem *generace* definoval jako skupinu jednotlivců, kteří mezi sebou nemají žádné souvislosti a charakteristiky, které můžeme nalézt například u sdružení či jiných organizací, tj. např. akt úmyslného založení apod., ale jako skupinu jednotlivců, kteří sdílí prostorovou blízkost a jednotu jejich života. Mannheimovo pojetí generace tedy

charakterizuje společenské postavení jedinců a jejich specificky navázané vazby mezi sebou. Společenské postavení je podle něj možné chápat jako konkrétní způsoby chování, cítění a myšlení, které jsou výsledkem procesu podobné zkušenosti v průběhu klíčových období socializace.

Různá vnímání generací se přenáší v odborné literatuře i do vymezení věkových kohort, tj. kterým rokem končí určitá generace, a kterým naopak začíná jiná. Jedním z příkladů definic generace klasickými sociology je *Teorie generací* představená Williamem Straussem a Neilem Howem. Strauss a Howe pojetí generací vymezili ve svém společném díle *Generations: The History of America's Future 1584 to 2069*, které bylo vydáno v roce 1991. V této tezi se podle autorů jednotlivé generace v americké a západní historii střídají po 20 až 25 letech, jejich vymezení tak nejlépe odpovídá definici pojmu generace jako pokolení. Přičemž tato úvaha plyne z vidiny prvních cca 30 let života člověka, jako doby pro učení. V dalších odborných studiích pak můžeme nalézt také kratší věkovou kohortu 15-20 let (Mannheim, 2007).

1.1.2 Socializace

Pojem *socializace* podle definice Sociologické encyklopedie (2024) označuje “komplexní proces, v jehož průběhu se biol. tvor stává prostřednictvím sociální interakce a komunikace s druhými sociální bytostí schopnou chovat se jako člen určité skupiny či společnosti.” Socializace tedy označuje interakční proces, skrze který se utváří osobnost člověka. Socializace stojí na základě osvojení si kultury společnosti a začlenění se do systémů společenských vztahů za pomoci navázání vztahů člověka s jinými lidmi. Socializace představuje celoživotní proces, kterého je docíleno působením výchovných a vzdělávacích prostředí, do kterých se člověk dostává. V rámci tohoto procesu se hovoří o tzv. *primární a sekundární* socializaci. Primární socializace se váže k působení prostředí na člověka, nejčastěji prostředí rodiny. Sekundární socializace pak představuje období, kdy se jedinec dostává do vzdělávacích, výchovných a jiných prostředí (Matoušek, str. 205, 2003).

1.1.3 Generační identita

S generační teorií je neoddelitelně spojen koncept *generační identity*, kterému se v diskurzu současné společnosti dostává čím dál tím větší pozornosti.

Generační identita je podle Mannheim (1952, str. 168) definována následovně “*Skutečnost, že patříme do stejné třídy, stejné generace nebo věkové skupiny, má společné to, že tato skutečnost jedince, kteří sdílejí společnou sociální polohu a historický proces, limitují na specifickou škálu potencionálních zkušeností. Tato skutečnost je predisponující k určitému způsobu myšlení, prožívání a historicky relevantnímu jednání*” (překlad vlastní). V případě jednotlivých generačních identit se tedy jedná o propojení sociálních a historických procesů, díky kterým skupiny jednotlivců získávají specifické charakteristiky, a to jak v rámci jejich myšlení a úvah, tak i životní zkušenosti.

Generační identita představuje jednu z hlavních komponent individuální identity člověka. Identity, skrze kterou lidé sami sebe klasifikují takovým způsobem, aby oni a jejich okolí dostalo pořádek a řád, tedy aby lidé rozuměli tomu, kým jsou (Tajfel, Turner, 1985). Tohoto uvědomění je dosaženo ztotožněním jedince s konkrétními sociálními skupinami, se kterými následně pociťuje určitý pocit jednoty (Ashforth, Mael, 1989).

1.1.4 Mezigenerační propast

V neposlední řadě je s generační teorií spojen, sociologií blízce sledovaný, koncept tzv. *mezigeneračních propastí*. Koncept, který se zabývá rozdílnými vlivy společnosti, které působí na jedince v rámci období jeho socializace. Teorie mezigeneračních propastí je založen na obecném předpokladu odlišných charakteristik jednotlivých generací. Mezi tyto charakteristiky se řadí především věk, hodnotové názory a postoje. Rozdíly v těchto oblastech se pak nejvýrazněji projevují v rodinné, pracovní, náboženské a politické sféře (Howe, Strauss, 1992). Někteří sociologové ve svých dílech hovoří, ve vztahu k mezigeneračním propastem, o tzv. *mezigenerační solidaritě*. S konceptem solidarity je zde pracováno trochu odlišně, než je v klasické sociologii běžné. Namísto organické a mechanické stránky solidarity se autoři zabývají, především v rodinné a pracovní oblasti, stránkou vzájemné výpomoci mezi odlišnými generacemi, nejčastěji generacemi rodičů a jejich dětí. Výpomoc v těchto sférách může představovat například péče o stárnoucí rodiče, péče o vnoučata a další (Přidalová, 2006). Jedná se tedy o upravený Durkheimův koncept solidarity, kdy se spolupráce mezi jednotlivými částmi společnosti, která je zde vnímána jako živý organismus, posunula ke vzájemné výpomoci mezi generacemi.

1.2 Hodnoty a strategie

1.2.1 Hodnoty

Hodnota představuje v sociologii jeden z dalších široce užívaných mnohoznačných základních pojmů. Již klasičtí sociologové, jako je například Max Weber nebo Émile Durkheim, jej považovali, i přes jejich odlišné definice, v rámci sociologie za centrální. Weber hodnotu definuje jako *“to, co je schopno stát se obsahem postoje vyjádřeného ve vědomě členěném pozitivním nebo negativním soudu, něco, co se u nás uchází o platnost a čehož platnost jako h. uznáváme, odmítáme, nebo hodnotově posuzujeme v nejrozmanitějších spletitých souvislostech”* (Sociologická encyklopedie, 2024). Podle Durkheimova rozpracování pak hodnoty představují samotnou podstatu sociálních jevů. Sociální jevy, jako jsou například náboženství, morálka, právo, ekonomie, estetika a další, tak podle něj nejsou nic jiného než systémy hodnot (Sociologická encyklopedie, 2024). Nejčastěji se hodnoty dělí na sféru rodinnou, pracovní, vzdělávání, ekonomickou, oblast náboženství a dalších ideologií, v neposlední řadě pak s postupujícím vývojem společnosti i oblast technologií a digitalizace. V klasifikaci hodnot se dále hovoří o rozdělení na dvě roviny, a to *individuální a kolektivní*. Hodnoty individuální označují čistě osobní postoje, cíle, principy a přesvědčení jedince. Naopak hodnoty kolektivní představují většinové postoje, které vyznává konkrétní společnost jako jeden celek. Jedná se o situaci, kdy většina jedinců společnosti v určité míře sdílí, zastává nebo vyznává stejná stanoviska a postoje (Vláčil, 1990).

1.2.1.1 Pracovní hodnoty

Odborná literatura zabývající se kategorizací lidských hodnot v pracovní sféře není zcela jednotná. Autoři se však ve svých dílech a analýzách nejčastěji shodují na definicích tří kategorií, které podle nich v rámci pracovních hodnot existují. Mezi tyto stanovené kategorie patří pracovní hodnoty *vnitřní, vnější a sociální*. Takto stanovené kategorie jsou podle sociologů a psychologů Ros, Schwartze a Surkiss (1999) definovány následovně:

- *Vnitřní hodnoty* neboli *intrinsické*, se podle autorů vztahují k nemateriálním stránkám povahy pracovního nasazení. Nejčastěji se tak

jedná například o satisfakci s vlastním výkonem nebo autonomii v rámci rozhodovacích procesů jedince. K těmto nehmotným stránkám práce se rovněž mohou řadit hodnoty a oblasti spojené s kreativním duchem, různorodostí náplně práce či uspokojením v pracovním prostředí (dobré vztahy s kolegy/kolegyněmi, pozitivní atmosféra, kvalitní pracovní zázemí apod.)

- *Vnější* nebo také *extrinšické* hodnoty se mají vztahovat k hmotným stránkám pracovní sféry. Jedná se tak především o finanční ohodnocení jedince, možnost kariérního růstu či jiné benefity.
- *Sociální*, též *vztahové* hodnoty, podle autorů souvisí s dopadem a vztahem práce na společnost. Je to tedy kategorie, která obsahuje altruistické hodnoty pracovního nasazení. Příkladem může být zodpovědnost práce, dobročinnost, charitativnost, environmentální dopady na životní prostředí a další.

1.2.1.2 Rodinné hodnoty

Literatura diskutující rodinné hodnoty a oblasti s ní související nejčastěji hovoří o dvou konkrétních kategoriích. První kategorii představují rodinné hodnoty, které zahrnují aspekty jako je například lidské vnímání důležitosti základních rodinných vztahů nebo instituce manželství a mateřství. Dále druhá kategorie obsahuje rodinné hodnoty, které se soustředí především na lidská přesvědčení v oblasti práv a rodinných sexuálních nebo orientačních vzorců chování (Scott, Braun, 2006, str. 62).

1.2.2 Strategie

Strategie jsou obecně definovány jako „*rozhodnutí nebo sekvence rozhodnutí vedoucí k dosažení cíle*“ (Jandourek, 2001, str. 240). V kontextu hodnot a generací to tedy znamená, jaké strategie, rozhodnutí, jednotlivé generace volí v rámci rodinné, pracovní, politické a náboženské otázky, aby dosáhly jimi chtěného cíle.

1.3 Generace

Jak bylo již výše zmíněno, tato práce nepracuje s 20-25letými kohortami generací, které ve svých tezích rozvádějí například klasičtí sociologové jako je Howe nebo Strauss.

Místo toho text využívá kratšího vymezení generací X, Y, Z v přibližně 15letých kohortách.

Definice a vymezení jednotlivých generací za pomoci této užší kohorty (cca 15 let) umožňuje, se v rámci práce zaměřit na charakteristiky jednotlivých generací v jejich “čisté” formě. Podle myšlenky Adelsona (1986) se generace střídají ve “vlnách”. To tedy znamená, že jednotlivé generace se navzájem mohou překrývat. Užší kohorta generací (15 let), tak zabraňuje překryvu generací a umožňuje přesnější definování hlavních rysů.

1.3.1 Generace X

Do generace X se řadí jedinci narození v rozmezí let 1965-1980. Na území České republiky se této generaci plošně přezdívá tzv. *Husákovy děti*. I přesto, že označení *Husákovy děti* se vztahuje pouze na jedince, kteří se narodili v 70. letech. Toto frekventovaně používané označení, *Husákovy děti*, odkazuje na bývalého generálního tajemníka KSČ a prezidenta Gustáva Husáka, který se k vládě dostal právě v 70. letech 20. století.

Na generaci X v průběhu její socializace měly nejvíce vliv události Sametové revoluce v roce 1989 a dění po ní následující. Tj. přeměna České republiky v demokratický stát. Výraznou proměnou v této době prošla celá společnost. Společně s proměnou a nastolením nového politického režimu, který přinesl novou společenskou ideologii se dostavil rovněž i proces ekonomické transformace. Ekonomická transformace se nejvýrazněji projevila skrze nově nabytou svobodu obchodování, soukromý ekonomický sektor a otevření zahraničního trhu, který byl nově orientovaný na západ.

Zřejmě nejvýraznější, ve společnosti často probíranou, charakteristikou této generace je nedůvěřivost vůči vládě a v některých případech i zaměstnavateli. Mimo jiné jsou jedinci generace X také význační svou nezávislostí, nestálostí a neustálou honbou za skutečnou pravdou (McCrindle, 2014).

1.3.2 Generace Y

Generace Y, v této práci, představuje jedince narozené v letech 1981-1996. Důležité je však zmínit, že v rámci literatury zabývající se generací Y, existuje mnoho

lišících se věkových vymezení. V ostatní literatuře je tak pro generaci Y možné nalézt odlišná rozmezí let, příkladem může být třeba mírně posunutá vymezení let 1982-2000 nebo 1985-2000.

Na socializaci této generace mělo vliv nespočet událostí. Na jedince narozené na počátku vymezení této generace se jedná především o celosvětové události po teroristickém útoku 11. září 2001 v USA. Dále v českém kontextu se jedná zejména o posametovou situaci na našem území, tj. vznik samostatné České republiky v roce 1993, vstup ČR do NATO v roce 1999 a vstup do Evropské unie v roce 2004. Mladší příslušníky pak formovaly události hospodářské krize v roce 2008. Celou generaci (1981 - 1996) pak také z velké části ovlivnil technologický pokrok, který se velmi rychle projevil ve všech oblastech společnosti. Díky vstupu České republiky do Evropské unie, tedy začlenění se do Evropy, lze na tuto generaci vztáhnout obecné trendy, které vykazují i generace Y v jiných evropských zemích.

Generace Y bývá širokou veřejností označována také pojmy *Millennials*, *Generation whY* nebo *Net Generation* (McCrindle, 2014). Již tato označení napovídají o některých jejích vlastnostech a rysech. Označení *Millennials* poukazuje na fakt, že jedinci této generace dospívají na přelomu století, milénia. *Net Generation* poté odkazuje na skutečnost, že generace Y představuje první digitálně nativní generaci, tj. generaci, která vyrostla v obklopení nových informačních technologií (Prensky, 2001). Pojmenování *Generation whY* na jedné rovině navazuje na abecední posloupnost po předcházející generaci X, ale také rovněž představuje jednu z charakteristik generace Y. Tato charakteristika je vázána na anglické slovo “*why*”, neboli “*proč*”. Pod tímto slovem se skrývá tendence generace Y k reflexi a tázání se nad smyslem již zasetého pořádku a režimu společnosti, do kterého přichází (Crampton, Hodge, 2009).

1.3.3 Generace Z

Do generace Z se řadí jedinci narození v rozmezí let 1997-2012. Obdobně jako u generace Y je generace Z taktéž v rámci odborné literatury definována různými věkovými kohortami. V případě generace Z je tomu tak z důvodu výrazného zakotvení charakteristik generace do masivního technologického rozmachu a jeho nejasných hranic. V literatuře je tak možné nalézt i další vymezení této generace, jako je například rozsah let 1995-2012.

Již zmíněný rozmach informačních technologií v průběhu socializace generace Z vytvořil globálně propojenou a vysoce technologicky zdatnou generační skupinu (McCrindle, 2014, str. 15). Obdobně jako tomu je i u generace Y, se i v případě generace Z jedná o generaci, na kterou je možné, díky vstupu ČR do Evropské unie, vztáhnout obecné trendy generace Z v jiných zemích v Evropě.

1.4 Provedené výzkumy

1.4.1 Zahraničí

Tématika hodnot, morálky a strategií je v rámci zahraniční literatury, z různých úhlů pohledu, řešena v detailu velkým počtem sociologů. Mezi nejvýznamnější zahraniční jména, která se zabývají studiem generací, hodnot, morálky a strategií ve svých pracích, patří R. Inglehart, Robert K. Morton, Peter L. Berger, nebo také Gordon Allport. Konkrétně Inglehart, společně s W. E. Bakerem, v díle *Modernization, Cultural Change, And The Persistence Of Traditional Values* (2000) rozpracovávají koncept materiálních a postmateriálních hodnot. V této práci testují vztah ekonomického rozvoje a kultury s proměnou základních lidských hodnot.

Pro nastínění současné výzkumné situace této problematiky v zahraničí byly vybrány dva velké výzkumy hodnot, jeden z prostředí Evropy a druhý z kontextu Ameriky.

Z prostředí Evropy byl konkrétně vybrán výzkum *European Value Study*, který ve svém řešení také využívá tato práce. *European Value Study*, zkráceně EVS, představuje rozsáhlý mezinárodní výzkumný program, který se zaměřuje na měření základních lidských hodnot. Ve svém obsahu poskytuje vhled do preferencí, postojů, hodnot a názorů občanů zemí po celé Evropě. Obzvláště se zaměřuje na oblasti rodiny, práce, náboženství a politiky. Průzkum, s lišícím se počtem participujících zemí v jednotlivých ročnících, se opakuje přibližně každých devět let. První ročník EVS byl proveden již v roce 1981. V každé vlně výzkumu je celkem dotazováno přibližně 70 000 respondentů. Šetření EVS svými výsledky přispívají k hloubkovému porozumění transformace moderní společnosti a její formě v různých evropských zemích. V neposlední řadě EVS taktéž přináší poznatky o dopadech hospodářské krize, která probíhala v letech 2007-2015, na hodnoty současných Evropanů (European Value Study,

2024). Česká republika se v rámci tohoto výzkumu zúčastnila celkem 4 ročníků z celkových 5, a to roku 1991, 1999, 2008 a 2017 (Rabušic, Chromková, str. 13, 2018).

Z kontextu amerického kontinentu byl vybrán výzkum, který v roce 2021 zveřejnil Siena College Research Institute v New Yorku pod názvem *The American Values Study*. The American Values Study, zkráceně AVS, představuje výzkum hodnot na území USA. V rámci AVS bylo, souhrnně za všech 50 států, dotázáno celkem 6077 respondentů. Výzkum se ve své analýze zaměřil především na hodnoty týkající se rovnosti, svobody, pokroku, institucí, ideologií a náboženství a v neposlední řadě také kultury (Siena College Research Institute, 2021).

1.4.2 Česká republika

V České republice bylo dosud provedeno velké množství výzkumů, které se do detailu zabývají mládeží. Příkladem takovéto studie je i *Výzkum hodnot mladých lidí*, který v roce 2020 na území České a Slovenské republiky ve spolupráci provedly organizace Česká rada dětí a mládeže a Rada mládeže Slovenska. Výzkum se zabývá tím, jak se mladí lidé navzájem liší v oblasti demokracie, občanské a politické sféry, v otázce důvěry, prosociálního chování nebo dále třeba v mládežnické činnosti v organizacích, genderové rovnosti a dalších etických dilematech (Hodnoty mladých, 2020).

Dále zřejmě nejvýznamnějším výzkumným počinem v oblasti výzkumu srovnání populací, z hlediska jejich hodnot, je publikace *Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017*, kterou v roce 2018 vydala Masarykova univerzita. Na sestavení této práce spolupracovali profesor Ladislav Rabušic a doktorka Beatrice-Elena Chromková Manea. Jedná se o pramennou publikaci *European Values Study*, v rámci, které jsou analyzována všechna dostupná data pro ČR (Rabušic, Chromková, str. 13, 2018).

2. Praktická část

Praktická část této práce je členěna do dvou velkých oddělených kapitol. V první kapitole, se práce zabývá kvantitativní částí praktické stránky této práce, přičemž tato kapitola je dále rozdělena do pěti podkapitol, a to, popisu používaných dat, metodologie, samotné analýzy, interpretace výsledků a odpovědí na výzkumné otázky. Druhá kapitola, která se soustředí na kvalitativní část, je taktéž členěna do pěti podkapitol, a to popisu dat, metodologie, analýzy, interpretace a odpovědí na výzkumné otázky.

Kombinace kvantitativní a kvalitativní metody představuje v oblasti výzkumu tzv. *mixed methods*, jinými slovy metodu smíšeného/kombinovaného výzkumu. Smíšený výzkum je definován jako “*obecný přístup, v němž se míchají kvantitativní a kvalitativní metody, techniky nebo paradigmatata v rámci jedné studie*” (Hendl, 2016, str. 60). Výhodou použití triangulace těchto metod je, že se tyto metody doplňují a navzájem tak řeší své slabé stránky (Ferjenčík, 2000, str. 247).

2.1 Kvantitativní část

2.1.1 Použitá data

V kvantitativní části, sekundární analýze, práce využívá dat, které vznikly skrze *Evropský výzkum hodnot (European Value Study)*. V rámci analýzy jsou zpracována data z let 1991, 1999, 2008 a 2017. Původní datové soubory výzkumu z let 1991 až 2008 jsou přístupné v Českém sociálněvědním datovém archivu (ČSDA). Poslední datový soubor, který práce využívá, rok 2017, byl získán po oslovení jednoho z hlavních řešitelů a autorů publikace *Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017*, prof. PhDr. Ladislava Rabušice, CSc., který v současné době působí jako profesor na Masarykově univerzitě v Brně.

V rámci prvního ročníku šetření byla analyzována data získána v období od srpna do září 1991. Sběr proběhl za pomoci standardizovaných interview, kdy se jednalo o náhodný výběr respondentů. Vybraní respondenti byli starší 18 let, přičemž se jednalo o osoby žijící na území České republiky. Rozsah souboru (*n*) pro tento rok je 2109 respondentů (ČSDA, 2014).

Datový soubor druhého ročníku, pak vznikl obdobným způsobem, jako v prvním roce, tj. standardizovaným interview. Dotazování respondentů, náhodně vybraných, poté proběhlo v rozmezí od března do května 1999. Vybraní respondenti byli taktéž osoby starší 18 let, žijící na území České republiky. Rozsah souboru (n) pro tento rok je 1908 respondentů (ČSDA, 2014).

Třetí ročník výzkumu proběhl v rozmezí května až listopadu 2008. Sběr dat se uskutečnil v období od května do listopadu 2008. přičemž respondenti, shodně jako v předešlých ročnících, představovaly osoby starší 18 let, které žijí na území České republiky. Dotazování proběhlo za použití stratifikovaného pravděpodobnostního výběru. Rozsah souboru (n) pro tento rok je 1821 respondentů (ČSDA, 2014).

Pro poslední ročník, rok 2017, byla použita data, která byla získána v období od září do prosince téhož roku (Rabušic, Chromková, str. 13, 2018). Dotazování respondenti byly opětovně osoby starší 18 let, které žijí na území České republiky, vybrány byly náhodně. Rozsah souboru (n) pro tento rok je 1812 respondentů (Rabušic, Chromková, str. 13, 2018).

Všechny výše zmíněné rozsahy datových souborů (n), tj. u ročníků EVS 1991 - 2017, byly v rámci další práce zúženy, za pomoci stanovení vlastních podmínek výběru dat (věkové kohorty), zahrnutých do analýzy. Přesná čísla (n), za konkrétní ročníky výzkumu, jsou vždy uvedena v rámci analytické části, která s těmito konkrétními datovými soubory pracuje.

2.1.2 Metodologie

2.1.2.1 Výzkumné otázky

V návaznosti na již proběhlé ročníky výzkumu EVS si tato práce stanovila následující dvě výzkumné otázky. Nutné je však také podotknout, že níže uvedené sestavené výzkumné otázky jsou vlastnostmi původního výzkumu a jeho dat určitou mírou limitovány.

V1: S jakými rodinnými, pracovními hodnotami a strategiemi vstupují jednotlivé generace (X, Y, Z) do dospělého života?

V2: Mění se rodinné, pracovní hodnoty a strategie členů generací (X, Y) v průběhu jejich života?

- Jak se změnilly rodinné, pracovní hodnoty a strategie generace X v rámci výzkumů z let 1991, 1999, 2008 a 2017?
- Jak se změnilly rodinné, pracovní hodnoty a strategie generace Y v rámci výzkumů z let 1999, 2008 a 2017?

2.1.2.2 Výběr otázek a proměnných

Pro účely sekundární analýzy byly zvoleny oblasti pracovních a rodinných hodnot. Rodinné a pracovní hodnoty byly vybrány pro jejich klíčovou roli v lidských životech. Z těchto dvou okruhů byly dále vybrány otázky, které poté byly předmětem analýzy. Vybrané otázky z obou okruhů obecně mapují, čemu zasažení respondenti přiřkládají největší váhu v rámci volby jejich pracovních a rodinných hodnot a strategií.

Z okruhu pracovních hodnot byly vybrány takové otázky, které svým charakterem splňují a zapadají do, v teorii, vymezených 3 typů hodnot, tj. vnitřní, vnější a sociální.

Z okruhu rodinných hodnot pak byly vybrány otázky týkající se klasických rodinných oblastí, jako je například instituce manželství. Dále pak byly do výběru také zařazeny otázky týkající se lidských názorů a přesvědčení. Přičemž záměrně v tomto případě byly vybrány takové otázky, které se soustředí na často probíraná, do určité míry polarizující, témata společností ve veřejném diskurzu.

Z jednotlivých okruhů byly vybrány tyto konkrétní otázky:

Okruh obecného přehledu:

- *Prosím řekněte, pro každou z následujících skutečností, jak jsou ve Vašem životě důležité: práce, rodina.*

Okruh práce:

- *Co vy osobně považujete ve své práci za nejdůležitější?*
 - *Dobrá plat*
 - *Výhodná pracovní doba*
 - *Příležitost uplatnit iniciativu*
 - *Zodpovědná práce*

Okruh rodiny:

- *Co si myslíte o následujících výrocih? Souhlasíte s nimi nebo nesouhlasíte?*
 - *Homosexuální a lesbické páry by měly mít možnost adoptovat děti.*
 - *Mít děti je zodpovědnost vůči společnosti.*
 - *Když je rodič vážně nemocen nebo je křehkého zdraví, je především povinností jeho dospělého dítěte postarat se o něj.*
- *Souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícím výrokem?*
 - *Manželství je zastaralá instituce.*

V rámci práce s těmito okruhy je pak důležité zmínit absenci některých měřených proměnných v určitých ročnících výzkumu. Některé proměnné tak není možno měřit u všech vybraných generací ve věku, kdy představovaly dospívající nastupující generaci (18-27 let).

2.1.2.3 Stanovené hypotézy

Na základě stanovených výzkumných otázek a výběru otázek ze zaměřených okruhů z výzkumů EVS byly sestaveny následující hypotézy:

Základní hypotéza zní takto: *Příslušníci generací X, Y, Z se v hodnotách a strategiích od sebe liší.*

Doplňující hypotézy pak k jednotlivým výzkumným otázkám znějí takto:

V1: S jakými rodinnými, pracovními hodnotami a strategiemi vstupují jednotlivé generace (X, Y, Z) do dospělého života?

H1: Volený přístup příslušníků generace X, Y, Z k práci se v době, kdy vstupují do dospělého života, liší.

H2: Volený přístup příslušníků generace X, Y, Z k rodině se v době, kdy vstupují do dospělého života, liší.

H3: Míra zmínění dobrého platu příslušníků generace X, Y, Z se v době, kdy vstupují do dospělého života, liší.

H4: Míra zmínění výhodné pracovní doby příslušníků generace X, Y, Z se v době, kdy vstupují do dospělého života, liší.

H5: Míra zmínění možnosti uplatnit iniciativu příslušníků generace X, Y, Z se v době, kdy vstupují do dospělého života, liší.

H6: Míra zmínění zodpovědné povahy práce příslušníků generace X, Y, Z se v době, kdy vstupují do dospělého života, liší.

H7: Volený přístup příslušníků generace X, Y, Z k instituci manželství se v době, kdy vstupují do dospělého života, liší.

H8: Názor příslušníků generace X, Y, Z na možnost adopce homosexuálními a lesbickými páry se v době, kdy vstupují do dospělého života, liší.

H9: Názor příslušníků generace X, Y, Z na děti jako zodpovědnost vůči společnosti se v době, kdy vstupují do dospělého života, liší.

H10: Názor příslušníků generace X, Y, Z na péči dospělých dětí o své nemocné rodiče se v době, kdy vstupují do dospělého života, liší.

V2: Mění se rodinné, pracovní hodnoty a strategie členů generací (X, Y) v průběhu jejich života?

H11: Volený přístup příslušníků generace X, Y k práci se, v průběhu jejich života, mění.

H12: Volený přístup příslušníků generace X, Y k rodině se, v průběhu jejich života, mění.

H13: Míra zmínění dobrého platu příslušníků generace X, Y se, v průběhu jejich života, mění.

H14: Míra zmínění výhodné pracovní doby příslušníků generace X, Y se, v průběhu jejich života, mění.

H15: Míra zmínění možnosti uplatnit iniciativu příslušníků generace X, Y se, v průběhu jejich života, mění.

H16: Míra zmínění zodpovědné povahy práce příslušníků generace X, Y se, v průběhu jejich života, mění.

H17: Volený přístup příslušníků generace X, Y k instituci manželství se, v průběhu jejich života, mění.

H18: Názor příslušníků generace X, Y na možnost adopce homosexuálními a lesbickými páry se, v průběhu jejich života, mění.

H19: Názor příslušníků generace X, Y, Z na děti jako zodpovědnost vůči společnosti se, v průběhu jejich života, mění.

H20: Názor příslušníků generace X, Y, Z na péči dospělých dětí o své nemocné rodiče se, v průběhu jejich života, mění.

Výše stanovené hypotézy byly převedeny do “nulové podoby”, tedy podoby, která je ověřována. Nulové hypotézy jsou testovány za pomoci *Chí-kvadrát testu*, který měří statistickou míru významnosti a závislosti proměnných. Pro *Chí-kvadrát* byla použita hladina významnosti 5 %. Pokud je tedy hodnota tohoto testu, *p-value*, menší než 0,05 znamená to zamítnutí nulové hypotézy a přijetí hypotézy alternativní, tedy opak hypotézy nulové.

2.1.2.4 Úprava dat a metoda analýzy

Pro datovou analýzu souborů byl zvolen program IBM SPSS Statistics. Program SPSS byl vybrán pro jeho rozsáhlé statistické schopnosti v oblasti analýzy datových souborů a přehlednost prezentace výsledků. Analýza vybraných datových souborů byla provedena skrze deskriptivní analýzu. Konkrétně bylo využito zobrazení a analyzování dat prostřednictvím kontingenčních tabulek druhého stupně a chí kvadrát testu.

V rámci analýzy jsou pro všechny ročníky výzkumu (1991, 1999, 2008, 2017) analyzovány jednotlivé generace odděleně, ve vztahu k sobě a rovněž je každá generace sledována v průběhu času. Přičemž analýza generací v čase je závislá na roce provedení jednotlivých vln výzkumu. Pro generaci X jsou porovnávány výsledky analýzy z roku 1991 s daty z let 1999, 2008 a 2017. V případě generace Y pak s výzkumy z let 1999, 2008 a 2017. Generace Z do této analýzy není možné zahrnout, z důvodu neexistence druhého datového souboru, který by navazoval na data výzkumu z roku 2017.

V rámci analýzy bylo na místo generací X, Y, Z pracováno s vlastními stanovenými věkovými kohortami. Tyto stanovené kohorty byly definovány za pomoci rozmezí devíti let, jsou tak podstatně kratší než rozmezí generací X, Y, Z rozpracované

v odborné literatuře. Přístup k analýze dat za pomoci těchto devítiletých věkových kohort byl zvolen z důvodu charakteristiky používaných dat. Jednotlivé ročníky Evropského výzkumu hodnot, se kterými analýza pracuje, byly provedeny v rozmezí let 1991-2017 a opakovány vždy v 8 až 9letém rozmezí. Věkové kohorty byly proto stanoveny tak, aby bylo v rámci dat možné sledovat “jádra” konkrétní generace a porovnávat jejich odpovědi v jednotlivých datových souborech. Z tohoto důvodu jsou jednotlivé datové soubory zúženy na přesná věková rozmezí. Přesná data (*n*) datových souborů jsou vždy uvedena u konkrétní měřené proměnné.

Užší vymezení kohort také slouží k získání více konzistentních a reprezentativnějších výsledků z analýzy. Například nejmladší příslušníci jedné generace mohou budou mít s největší pravděpodobností výrazně jiné hodnoty a priority než příslušníci nejstarší. Pokud by práce pracovala s příliš širokými věkovými rozmezími mohlo by dojít k záměně generačních charakteristik s věkovými.

Záměrem práce s užšími věkovými kohortami, je tak zaměření se na “pravé” hodnoty a priority jednotlivých generací. Podle práce Andelsova (1986) se totiž generace v rámci společnosti nestřídají podle pevných hranic a milníků, ale spíše formují “vlny”. Generace se tak, podle této teze, v určitý časový úsek překrývají. Užší vymezení věkových kohort tak slouží jako nástroj k zacílení hodnot a priorit respondentů, kteří spadají do “jádra” své příslušné generace.

První stanovená věková kohorta představuje vždy jedince nastupující generace, tedy osoby ve věku 18-27 let. Jedná se o jedince, kteří čerstvě vstupují do svého dospělého života, ať již pracovního či rodinného. V rozmezí těchto let se lidé rozhodují o zásadních otázkách svého života. Zda budou studovat, jak dlouho a na jaké škole, kde budou pracovat nebo zda a jestli mají v plánu se usadit a založit rodinu.

Do druhé věkové kohorty spadají osoby ve věku 28-37 let. V tomto věku se u jedinců často projevují určité změny, opět jak v pracovní, tak rodinné sféře. V pracovní oblasti se nejčastěji jedná o proměny přístupu k pracovnímu nasazení a materiálním stránkám jejich profesního života. V tuto dobu mají také jedinci již v mnoha případech “nastartovanou” svou profesní kariéru a snaží se v ní o co největší míru úspěchu. Tento vývoj je pak v mnoha případech spojen s vývojem ve sféře rodinné. V rodinné oblasti se tito jedinci dostávají do věku, kdy je na ně kladen nátlak společnosti z pohledu založení

rodiny. Zvyšující se nároky a náklady v rodinném životě, tak velmi často přispívají k častějším změnám i v oblasti pracovní.

Poslední věková kohorta pak představuje osoby, kterým je 38-47 let. Jedná se o věkovou kohortu, ve které jedinci mají již ve většině případů stabilní práci a rostoucí kariéru. V rodinné oblasti pak mají povětšinou rovněž již stabilní stav. Proměny v těchto oblastech se tak velmi často zpomalují nebo zmírňují.

Přestože byly stanoveny vlastní věkové kohorty je důležité před samotnou analýzou dat upozornit na to, že dle výše stanovených věkových kohort se datové soubory generací X a Y z části překrývají. Konkrétně se jedná o překryv v případě respondentů narozených v roce 1980. Překryv dat nastává konkrétně u věkové kohorty 28-37 let obou generací. V roce 2008 respondenti narození v roce 1980 spadají do horní hranice roku narození této kohorty pro generaci X, v roce 2017 pak představují dolní hranici této kohorty pro generaci Y. Výsledky analýzy proměnných mohou být touto skutečností mírně ovlivněny.

Před začátkem analýzy byly všechny používané proměnné očištěny od odpovědí “*Nevím/Nevř*”, “*Neodpověděl/a*”, “*Bez odpovědi*” nebo “*Nehodí se*”. V rámci analýzy je tak pracováno jen s odpověďmi, které vyjadřují názor respondenta.

V rámci některých proměnných byly rovněž sloučeny kategorií odpovědí, se kterými bylo dále pracováno, a to následujícím způsobem:

- *rozhodně souhlasí + souhlasí = souhlasí*
- *rozhodně nesouhlasí + nesouhlasí = nesouhlasí*
- *velmi důležité + dosti důležité = důležité*
- *ne příliš důležité + vůbec ne důležité = nedůležité*

2.1.3 Analýza dat

2.1.3.1 Deskriptivní analýza

V rámci výsledků deskriptivní analýzy dat, v kontingenčních tabulkách druhého stupně, jsou popisovány jednotlivé věkové kohorty, respektive jejich nejvýraznější trendy či proměny v čase. Chí-kvadrát test poté testuje stanovené nulové hypotézy skrze míru statisticky významné závislosti proměnných. Hodnota významnosti byla stanovena na 5 %. Pokud je hodnota testu menší než 0,05 znamená to zamítnutí nulové hypotézy

a přijetí hypotézy alternativní. Popis analýzy v této části se vztahuje jen na zaměřené generace X, Y, Z, které jsou v analýze zastoupeny stanovenými věkovými kohortami.

Zastoupení “jádra”, v literatuře vymezených, generací za pomocí věkových kohort v rámci jednotlivých výzkumů EVS:

- EVS 1991:
 - 18-27 let: generace X
 - 28-37 let: -
 - 38-47 let: -

- EVS 1999:
 - 18-27 let: generace X
 - 28-37 let: -
 - 38-47 let: -

- EVS 2008:
 - 18-27 let: generace Y
 - 28-37 let: generace X
 - 38-47 let: -

- EVS 2017:
 - 18-27 let: generace Z
 - 28-37 let: generace Y
 - 38-47 let: generace X

2.1.3.1.1 Pracovní a rodinné hodnoty obecně

- *Prosím řekněte, pro každou z následujících skutečností, jak jsou ve Vašem životě důležité: práce, rodina. (EVS, 1991), (EVS, 1999), (EVS, 2008), (EVS, 2017)*
- Tyto proměnné jsou kódovány takto:
 - EVS 1991-2008: -3 = *Nehodí se*, -2 = *Neodpověděl(a)*, -1 = *Neví*, 1 = *Velmi důležitá*, 2 = *Dosti důležitá*, 3 = *Ne příliš důležitá*, 4 = *Vůbec ne důležitá*

- EVS 2017: -6 = *Netázáno*, 1 = *Velmi důležitá*, 2 = *Dosti důležitá*, 3 = *Ne příliš důležitá*, 4 = *Vůbec ne důležitá*, 8 = *Nevím*, 9 = *Neodpověděl(a)*

Na základě výsledků v níže uvedených tabulkách č. 1 a č. 2 lze usoudit, že oblasti práce a rodiny jsou většinou příslušníků generací X, Y, Z považovány za velmi důležité aspekty jejich života. Přičemž pro všechny zmíněné generace je na prvním místě žebříčku důležitosti rodina.

Ze sekundární analýzy dat **důležitosti pracovní oblasti** v životě respondentů (tabulka č. 1) vyplývá, že pro generaci X představuje v čase práce konstantně důležitý aspekt jejich života. Hodnota důležitosti se v průběhu jejich života drží, v jakékoliv věkové kohortě, okolo 93 %. U generace Y lze pozorovat výrazné zvýšení míry důrazu, a to z 76,3 % na 92,3 %. Ve věku 18-27 let tak považovala práci za mnohem méně důležitou než generace X v témže věku. Ve střední věkové kohortě, 28-37 let, je důraz obou generací již srovnatelný. Nejmladší generace Z vykazuje, ve věku 18-27 let, obdobné výsledky jako generace Y. V tomto věku generace Z považuje práci za důležitou pouze v 79,2 % případů. V průběhu analýzy, chí kvadrát testu, bylo zjištěno, že mezi věkovou kohortou, do které respondent patří a tím, jak moc je pro něj důležitá oblast práce existuje souvislost. Hodnota p value, která se rovná 0,000, což je menší než 0,05, předpokládá zamítnutí stanovené nulové hypotézy. Je tedy statisticky předpokládána existence vztahu mezi proměnnou věkové kohorty a důležitosti pracovní oblasti.

Důležitost v životě: Práce (tabulka č. 1)						
			EVS 1991	EVS 1999	EVS 2008	EVS 2017
Velikost souboru <i>n</i>			1267	941	854	764
Věková kohorta	18-27	důležitá	94,50%	93,10%	76,30%	79,80%
		nedůležitá	5,50%	6,90%	23,70%	20,20%
	28-37	důležitá	97,90%	93,70%	93,50%	92,30%
		nedůležitá	2,10%	6,30%	6,50%	7,70%
	38-47	důležitá	98,60%	97,50%	96,10%	93,20%
		nedůležitá	1,40%	2,50%	3,90%	6,80%
* Žlutá = generace X, modrá = generace Y, zelená = generace Z						

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	94,878 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	88,093	2	,000
Linear-by-Linear Association	84,147	1	,000
N of Valid Cases	3826		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 74,85.

V analýze **důležitosti rodinné oblasti** v životě člověka (tabulka č. 2) vykazuje generace X obdobný trend jako u oblasti práce. Hodnota důležitosti rodiny, v čase, se opět drží, v jakékoliv věkové kohortě, na poměrně konstantní hladině, a to v rozmezí hodnot 96,5 % až 97,7 %. Příslušníci generace Y pak vykazují mírné zvýšení hodnot, z 95,8 % na 98,1 %. Příslušníci této generace považují rodinu za srovnatelně důležitou v jejich životě jako generace X. Generace Z pak hodnotou 97,2 %, ve věku 18-27 let, taktéž vykazuje srovnatelný důraz na rodinu jako generace X a Y. Hodnota p value, která se rovná 0,057, což je větší než 0,05, předpokládá přijetí stanovené nulové hypotézy. Mezi proměnnou věkové kohorty a rodinné oblasti není statisticky předpokládaná korelace.

Důležitost v životě: Rodina (tabulka č. 2)						
		EVS 1991	EVS 1999	EVS 2008	EVS 2017	
Velikost souboru <i>n</i>		1266	943	859	768	
Věková kohorta	18-27	důležitá	96,50%	97,70%	95,80%	97,20%
		nedůležitá	3,50%	2,30%	4,20%	2,80%
	28-37	důležitá	98,80%	97,50%	97,60%	98,10%
		nedůležitá	1,20%	2,50%	2,40%	1,90%
	38-47	důležitá	98,60%	99,10%	96,50%	97,60%
		nedůležitá	1,40%	0,90%	3,50%	2,40%
	* Žlutá = generace X, modrá = generace Y, zelená = generace Z					

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,728 ^a	2	,057
Likelihood Ratio	5,388	2	,068
Linear-by-Linear Association	4,082	1	,043
N of Valid Cases	3836		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 25,87.

2.1.3.1.2 Pracovní hodnoty

- Co vy osobně považujete ve své práci za nejdůležitější? Dobrý plat, výhodná pracovní doba, příležitost uplatnit iniciativu, zodpovědná práce (EVS, 1991), (EVS, 1999), (EVS, 2008), (EVS, 2017)
- Tyto proměnné jsou kódovány takto:
 - EVS 1991-2008: -3 = *Nehodí se*, -2 = *Neodpověděl(a)*, -1 = *Neví*, 0 = *Nezmínil(a)*, 1 = *Zmínil(a)*
 - EVS 2017: -6 = *Netázáno*, 1 = *Zmínil(a)*, 2 = *Nezmínil(a)*, 8 = *Neví*, 9 = *Neodpověděl(a)*

V rámci analýzy důležitosti **dobrého platu** v pracovní oblasti (tabulka č. 3) data ukazují v průběhu let konstantní růst počtu příslušníků generací X a Y, kteří jej zmínili. U generace X se jedná o růst z hodnoty 73,9 % na 94 %, u generace Y z hodnoty 89,5 % na 91,1 %. Generace Y pak ve věku 18-27 let i 28-37 let zmínila aspekt dobrého platu vždy ve větší míře než generace X. Nejmladší generace Z dobrý plat zmínila v 94,3 % případů. Ve věku 18-27 let tak příslušníci této generace dobrý plat zmínili, oproti generaci X a Y v témže věku, v největší míře. Jedná se rovněž i o nejvyšší hodnotu v roce 2017. Hodnota p value, která se rovná 0,337, což je větší než 0,05, předpokládá přijetí stanovené nulové hypotézy. Mezi proměnnou věkové kohorty a důležitosti dobrého platu není statisticky předpokládaná korelace.

Důležité v práci: Dobrý plat (tabulka č. 3)						
			EVS 1991	EVS 1999	EVS 2008	EVS 2017
Velikost souboru <i>n</i>			1268	944	866	750
Věková kohorta	18-27	nezmínil(a)	26,1%	17,3%	10,5%	5,7%
		zmínil(a)	73,9%	82,7%	89,5%	94,3%
	28-37	nezmínil(a)	24,7%	19,4%	13,7%	8,9%
		zmínil(a)	75,3%	80,6%	86,3%	91,1%
	38-47	nezmínil(a)	30,5%	23,5%	11,9%	6,0%
		zmínil(a)	69,5%	76,5%	88,1%	94,0%
* Žlutá = generace X, modrá = generace Y, zelená = generace Z						

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	2,175 ^a	2	,337
Likelihood Ratio	2,174	2	,337
Linear-by-Linear Association	1,480	1	,224
N of Valid Cases	1339		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 162,28.

Výsledky analýzy důrazu kladeného na **výhodnou pracovní dobu** (tabulka č. 4) ukazují velmi výrazný růst hodnot zmínění u generací X a Y. U generace X se hodnota tohoto pracovního aspektu posunula nahoru až o 50 %, a to z hodnoty 36,1 % ve věku 18 až 27 let na 86,4 % ve věku 38-47 let. U příslušníků generace Y se pak jedná o růst hodnoty zmínění o přibližně 24 %, z 54,4 % na 78,6 %. Nastupující generace Z pak výhodnou pracovní dobu zmínila v 78 % případů. I v tomto aspektu tak vykazuje srovnatelné hodnoty jako generace X a Y v témže roce. Při srovnání generací ve věku 18 až 27 let však generace Z opětovně vykazuje největší hodnoty. V roce 2017 se, porovnání s ostatními generacemi, jedná o nejnižší hodnotu. V roce 2017 největší důraz na výhodnou pracovní dobu klade generace X. Hodnota *p* value, která se rovná 0,001, což je menší než 0,05, předpokládá zamítnutí stanovené nulové hypotézy. Mezi proměnnou věkové kohorty a důležitosti výhodné pracovní doby tak existuje statisticky předpokládaná souvislost.

Důležité v práci: Výhodná pracovní doba (tabulka č. 4)						
			EVS 1991	EVS 1999	EVS 2008	EVS 2017
Velikost souboru <i>n</i>			1268	942	856	750
Věková kohorta	18-27	nezmínil(a)	58,6%	63,9%	45,6%	22,0%
		zmínil(a)	41,4%	36,1%	54,4%	78,0%
	28-37	nezmínil(a)	60,2%	64,8%	51,0%	21,4%
		zmínil(a)	39,8%	35,2%	49,0%	78,6%
	38-47	nezmínil(a)	66,3%	64,9%	51,2%	13,6%
		zmínil(a)	33,7%	35,1%	48,8%	86,4%
* Žlutá = generace X, modrá = generace Y, zelená = generace Z						

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,026 ^a	2	,001
Likelihood Ratio	13,189	2	,001
Linear-by-Linear Association	12,989	1	,000
N of Valid Cases	2431		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 168,19.

Data, zjišťující kladený důraz na **možnost uplatnit iniciativu** v pracovní sféře (tabulka č. 5) opětovně, jako u předchozích kategorií, ukazují rostoucí trend hodnot. Příslušníci generace X vykazují růst hodnot v průběhu času o přibližně 20 %, a to z hodnoty zmínění 37,3 % na 57,8 %. V porovnání s generací X se u příslušníků generace Y projevila mírnější proměna. Hodnoty se u této generace posunuly z 47 % na 58,9 %. Ve věku 18-27 i 28-37 let generace Y možnost uplatnit iniciativu zmínila ve větší míře případů. Generace Z pak ve věku 18-27 let tento aspekt zmínila v 52,9 %. V této věkové kohortě se tak opět jedná o největší hodnotu ve srovnání s předcházejícími generacemi. V roce 2017 největší důraz na možnost uplatnit iniciativu klade generace X. Hodnota *p* value, která se rovná 0,034, což je menší než 0,05, předpokládá zamítnutí stanovené

nulové hypotézy. Mezi proměnnou věkové kohorty a důležitosti možnosti uplatnění iniciativy tak existuje statisticky předpokládaná souvislost.

Důležité v práci: Příležitost uplatnit iniciativu (tabulka č. 5)						
			EVS 1991	EVS 1999	EVS 2008	EVS 2017
Velikost souboru <i>n</i>			1268	944	851	710
Věková kohorta	18-27	nezmínil(a)	55,7%	62,7%	53,0%	47,1%
		zmínil(a)	44,3%	37,3%	47,0%	52,9%
	28-37	nezmínil(a)	60,9%	66,3%	57,1%	41,1%
		zmínil(a)	39,1%	33,7%	42,9%	58,9%
	38-47	nezmínil(a)	64,4%	69,0%	59,0%	42,2%
		zmínil(a)	35,6%	31,0%	41,0%	57,8%
* Žlutá = generace X, modrá = generace Y, zelená = generace Z						

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,767 ^a	2	,034
Likelihood Ratio	6,993	2	,030
Linear-by-Linear Association	5,650	1	,017
N of Valid Cases	2281		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 110,97.

Data poslední analyzované pracovní proměnné, která se zabývá důrazem kladeným na povahu práce jednotlivce, konkrétně, zda se jedná o **zodpovědnou práci** (tabulka č. 6) vykazují obdobný trend jako předchozí pracovní aspekty. Obě generace sledované v čase, X a Y, vykazují velmi výrazný růst. Hodnota generace X vzrostla v průběhu času z 23,9 % na 61 %. Hodnota generace Y pak vzrostla z 38,5 % na 61,4 %. U generace X se tak jedná o rozdíl necelých 40 %, u generace Y pak o přibližně 23 %. Generace Y ve věkových kohortách 18-27 let a 28-37 let projevila větší míru důrazu zodpovědnou povahu práce než generace X ve stejném věku. Příslušníci generace Z ve věku 18-27 let vykazují hodnotu zmínění 41,6 %. Tato hodnota představuje nejvyšší

hodnotu pro tuto věkovou kohortu v čase. V roce 2017 na zodpovědnost práce klade největší důraz generace Y. Hodnota p value, která se rovná 0,000, což je menší než 0,05, předpokládá zamítnutí stanovené nulové hypotézy. Mezi proměnnou věkové kohorty a důležitosti zodpovědné povahy práce tak existuje statisticky předpokládaná souvislost.

Důležité v práci: Zodpovědná práce (tabulka č. 6)						
			EVS 1991	EVS 1999	EVS 2008	EVS 2017
Velikost souboru <i>n</i>			1268	943	846	715
Věková kohorta	18-27	nezmínil(a)	68,1%	76,1%	61,5%	58,4%
		zmínil(a)	31,9%	23,9%	38,5%	41,6%
	28-37	nezmínil(a)	58,8%	67,6%	60,8%	38,6%
		zmínil(a)	41,2%	32,4%	39,2%	61,4%
	38-47	nezmínil(a)	58,8%	70,0%	59,4%	39,0%
		zmínil(a)	41,2%	30,0%	40,6%	61,0%

* Žlutá = generace X, modrá = generace Y, zelená = generace Z

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	39,360 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	42,759	2	,000
Linear-by-Linear Association	33,659	1	,000
N of Valid Cases	2366		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 121,02.

2.1.3.1.3 Rodinné hodnoty

- *Souhlasíte nebo nesouhlasíte s následujícím výrokem? Manželství je zastaralá instituce.* (EVS, 1991), (EVS, 1999), (EVS, 2008), (EVS, 2017)
- Tato proměnná je kódována takto:
 - EVS 1991-2008: -3 = *Nehodí se*, -2 = *Neodpověděl(a)*, -1 = *Neví*, 1 = *Souhlasí*, 2 = *Nesouhlasí*
 - EVS 2017: -6 = *Netázáno*, 1 = *Souhlasí*, 2 = *Nesouhlasí*, 8 = *Neví*, 9 = *Neodpověděl(a)*

S výrokem “*Manželství je zastaralá instituce*” (tabulka č. 7) generace X vykazuje kolísavou hodnotu nesouhlasu. Nejméně tato generace nesouhlasila ve věku 28-37 let, a to v míře 67 %. V mladší věkové kohortě i starší věkové kohortě nesouhlasí vždy v rozmezí hodnot 82,9 % až 88,2 %. V roce 2008 se tak o podstatný nárůst hodnoty souhlasu s tímto výrokem, a to o přibližně 20 %. Generace Y v témž roce projevila míru nesouhlasu 62,2 %. V dalším ročníku výzkumu, jako generace X, projevila také určitou míru růstu, a to na hodnotu 74,1 %. Nastupující generace Z, které je v témže roce 18 až 27 let, vykazuje míru nesouhlasu 76,2 %. V této věkové kohortě tak nesouhlasí více než příslušníci generace Y. Nesouhlasí taktéž více než generace Y v roce 2017, tedy v době, kdy generaci Y je 28-37 let. V průběhu všech ročníků nejvíce nesouhlasí nejstarší generace X. Hodnota p value, která se rovná 0,000, což je menší než 0,05, předpokládá zamítnutí stanovené nulové hypotézy. Mezi proměnnou věkové kohorty a názoru na instituci manželství tak existuje statisticky předpokládaná korelace.

Model rodiny: Manželství je zastaralá instituce (tabulka č. 7)						
			EVS 1991	EVS 1999	EVS 2008	EVS 2017
Velikost souboru <i>n</i>			1189	876	791	716
Věková kohorta	18-27	souhlasí	11,8%	17,1%	37,8%	23,8%
		nesouhlasí	88,2%	82,9%	62,2%	76,2%
	28-37	souhlasí	8,1%	16,4%	33,0%	25,9%
		nesouhlasí	91,9%	83,6%	67,0%	74,1%
	38-47	souhlasí	7,0%	12,2%	18,5%	16,1%
		nesouhlasí	93,0%	87,8%	81,5%	83,9%
* Žlutá = generace X, modrá = generace Y, zelená = generace Z						

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	38,369 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	39,510	2	,000
Linear-by-Linear Association	35,736	1	,000
N of Valid Cases	3572		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 177,44.

- *Co si myslíte o následujících výrocih? Souhlasíte s nimi nebo nesouhlasíte? Homosexuální a lesbické páry by měly mít možnost adoptovat děti. Mít děti je zodpovědnost vůči společnosti. Když je rodič vážně nemocen nebo je křehkého zdraví, je především povinností jeho dospělého dítěte postarat se o něj.* (EVS, 2008), (EVS, 2017)
- Tyto proměnné jsou kódovány takto:
 - EVS 2008: 1 = Rozhodně souhlasí, 2 = Souhlasí, 3 = Ani souhlas ani nesouhlas, 4 = Nesouhlasí, 5 = Rozhodně nesouhlasí, 8 = Neví, 9 = Neodpověděl(a)
 - EVS 2017: -6 = Netázáno, 1 = Rozhodně souhlasí, 2 = Souhlasí, 3 = Ani souhlas ani nesouhlas, 4 = Nesouhlasí, 5 = Rozhodně nesouhlasí, 8 = Nevím, 9 = Neodpověděl(a)

Do analýzy výše zmíněných proměnných vstupují data pouze z výzkumů z let 2008 a 2017. V rámci předchozích dvou ročníků, 1991 a 1999, nebyly tyto proměnné dotazovány. Pro generaci X tak nelze analyzovat data věkové kohorty 18-27 let.

Z analýzy proměnné, která se zabývá názorem na výrok **“Homosexuální a lesbické páry by měly mít možnost adoptovat děti.”** (tabulka č. 8) vyplývá, že příslušníci generací X a Y prošli, v průběhu času, výraznou proměnou názoru na tuto proměnnou. Podstatně výrazněji se oproti generaci Y změnilo stanovisko generace X. Ve věkové kohortě 28-37 let vyjádřila tato generace souhlas v 37,1 %, ve věkové kohortě 38 až 47 let se pak tato hodnota posunula o přibližně 15 % na hodnotu 52,4 %. U generace Y se míra souhlasu s výrokem zvýšila z 44 % na 54,9 %. Ve věkové kohortě 28-37 let tak generace Y s výrokem souhlasí mnohem více než generace X, a to o necelých 18 %. Příslušníci nejmladší generace Z pak ve věku 18-27 let vyjádřili souhlas v 57,9 %. Tato generace tak ve stejném věku souhlasí mnohem více než generace Y. Hodnota p value, která se rovná 0,037, což je menší než 0,05, předpokládá zamítnutí stanovené nulové hypotézy. Mezi proměnnou věkové kohorty a názoru na možnost adopce homosexuálními a lesbickými páry tak existuje statisticky předpokládaná souvislost.

Názory na rodinu: Homosexuální a lesbické páry by měly mít možnost adoptovat děti				
			EVS 2008	EVS 2017
Velikost souboru <i>n</i>			819	679
Věková kohorta	18-27	souhlasí	44,00%	57,90%
		ani souhlas ani nesouhlas	25,90%	22,40%
		nesouhlasí	30,10%	19,70%
	28-37	souhlasí	37,10%	54,90%
		ani souhlas ani nesouhlas	22,90%	18,10%
		nesouhlasí	40,00%	27,00%
	38-47	souhlasí	31,70%	52,40%
		ani souhlas ani nesouhlas	24,80%	21,40%
		nesouhlasí	43,50%	26,20%

* Žlutá = generace X, modrá = generace Y, zelená = generace Z

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,187 ^a	4	,037
Likelihood Ratio	10,431	4	,034
Linear-by-Linear Association	6,985	1	,008
N of Valid Cases	1498		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 94,87.

Dále analýza názoru věkových kohort na výrok **“Mít děti je zodpovědnost vůči společnosti.”** (tabulka č. 9) zobrazuje data, podle kterých generace X opětovně, v čase mezi 28-37 a 38-47 lety, prošla poměrně výraznou proměnou. Míra souhlasu této generace s výrokem se z hodnoty 39,3 % zvedla na 52,1 %. Rozdíl mezi hodnotami činí téměř 13 %. U příslušníků generace Y hodnota souhlasu vzrostla přibližně stejnou měrou, a to z hodnoty 35,8 % na 47 %. Generace ve věku 18-27 let vyjádřila souhlas s daným výrokem v míře 49,4 %. V tomto věku tak souhlasí podstatně více než generace Y. V tomto roce, 2017, taktéž souhlasí více než generace Y ve věku 28-37 let. Nejvíce pak v průběhu času souhlasí generace X. Hodnota p value, která se rovná 0,035, což je menší

než 0,05, předpokládá zamítnutí stanovené nulové hypotézy. Mezi proměnnou věkové kohorty a názoru na děti jako zodpovědnost vůči společnosti tak existuje statisticky předpokládaná souvislost.

Názory na rodinu: Mít děti je zodpovědnost vůči společnosti				
			EVS 2008	EVS 2017
Velikost souboru <i>n</i>			842	728
Věková kohorta	18-27	souhlasí	35,80%	49,40%
		ani souhlas ani nesouhlas	35,80%	25,60%
		nesouhlasí	28,50%	25,00%
	28-37	souhlasí	39,30%	47,00%
		ani souhlas ani nesouhlas	28,40%	23,30%
		nesouhlasí	32,30%	29,60%
	38-47	souhlasí	43,80%	52,10%
		ani souhlas ani nesouhlas	27,20%	23,50%
		nesouhlasí	29,00%	24,40%
* Žlutá = generace X, modrá = generace Y, zelená = generace Z				

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,311 ^a	4	,035
Likelihood Ratio	10,123	4	,038
Linear-by-Linear Association	2,591	1	,107
N of Valid Cases	1570		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 119,96.

Data z analýzy názoru s výrokem **“Když je rodič vážně nemocen nebo je křehkého zdraví, je především povinností jeho dospělého dítěte postarat se o něj.”** (tabulka č. 10) opět zobrazuje podobný trend u obou generací X a Y. U obou zmíněných generací souhlas s výrokem v průběhu času klesl. U generace ve věku 28-37 let klesl

z hodnoty 76,4 % na hodnotu 63,8 % ve věku 38-47 let. U generace se obdobný pokles hodnot proběhl mezi věkovými kohorty 18-27 let a 28-37 let, to z hodnoty 78,2 % na 63,9 %. Ve věku 28-37 let tak generace Y souhlasí podstatně méně než generace X. V neposlední řadě nastupující generace Z s výrokem souhlasím v míře 74 %. Příslušníci generace Z, tak s výrokem souhlasí o trochu méně než generace Y ve stejném věku. V roce 2017 však tato hodnota generace Z představuje nejvyšší hodnotu souhlasu ze všech generací. Hodnota p value, která se rovná 0,026, což je menší než 0,05, předpokládá zamítnutí stanovené nulové hypotézy. Mezi proměnnou věkové kohorty a názoru na povinnost péče dospělého dítěte o jeho nemocné rodiče, tak existuje statisticky předpokládaná souvislost.

Názory na rodinu: Povinnost dospělého dítěte postarat se o nemocného rodiče			EVS 2008	EVS 2017
Velikost souboru <i>n</i>			851	734
Věková kohorta	18-27	souhlasí	78,20%	74,00%
		ani souhlas ani nesouhlas	17,90%	17,90%
		nesouhlasí	3,90%	8,10%
	28-37	souhlasí	76,40%	63,90%
		ani souhlas ani nesouhlas	19,10%	20,90%
		nesouhlasí	4,50%	15,30%
	38-47	souhlasí	74,60%	63,80%
		ani souhlas ani nesouhlas	21,90%	23,40%
		nesouhlasí	3,50%	12,80%
* Žlutá = generace X, modrá = generace Y, zelená = generace Z				

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymptotic Significance (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,038 ^a	4	,026
Likelihood Ratio	11,352	4	,023
Linear-by-Linear Association	7,089	1	,008
N of Valid Cases	1600		

a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 36,32.

2.1.4 Interpretace výsledků analýzy

Z výsledků provedené sekundární analýzy dat EVS 1991-2017 pro generace X, Y a Z bylo zjištěno, že tyto sledované generace vykazují množství podobných rysů, ale i odlišnosti v určitých oblastech.

Z porovnání výsledků analýzy obecného důrazu na pracovní a rodinnou oblast vyplývá, že pro všechny stanovené generace, X, Y, Z, je v jejich životě rodina důležitější než práce. Tento jev se projevuje ve všech věkových kohortách. U generace Y lze navíc, po srovnání výzkumů, pozorovat vývoj, v rámci, kterého lidé kladou větší důraz na obě oblasti s přibývajícím věkem a postupem doby. U generace X míra důrazu na rodinu zůstává v rámci jejich života přibližně stejná. Oblast rodiny je ze sledovaných generací X, Y, Z nejdůležitější, ve věku 18-27 let, pro generaci Z. V této věkové kohortě ji za nejméně důležitou považuje generace Y.

Po bližším pohledu na projevený obecný důraz generací na oblast práce je zřejmé, že pro generaci X, je v průběhu let šetření, práce důležitější než u dalších měřených generací. Tato skutečnost je nejspíše z velké míry zapříčiněna dobou a společností, ve které tato skupina lidí v České republice vyrůstala. V rámci socializace na ni působily vlivy socialistického režimu a jeho výchovy, která stavěla práci na první místo. Ve věkové kohortě 28-37 let považuje generace X práci za zcela nejdůležitější v rámci svého života. Tento vývoj může být vysvětlen tím, že lidé v letech 28-37 let se velmi často nacházejí v pozici, kdy mají již nastartované a úspěšné profesní kariéry. V tomto roce se vysoká míra také může vázat na probíhající ekonomickou krizi v roce 2008, která měla za následek růst míry nezaměstnanosti a devalvaci měny v České republice. Pokles v následující věkové kohortě pak může být odůvodněn tím, že lidé ve věku 38-47 let mají často již naspořenou dostatečnou částku a stabilní pracovní pozici, mohou tak svou pozornost přesouvat do jiných oblastí života, jako je například rodina, cestování, zájmy a další. U generace Y lze, u věkové kohorty 18-27 let, pozorovat vyšší hodnoty důležitosti, než je tomu u generace X. Jako prvotní vysvětlení se zde opět nabízí probíhající ekonomická krize v roce 2008. Tento jev může být, ale rovněž vysvětlen stavem společnosti, do kterého generace mileniálů nastupuje. Jedná se o společnost s odlišně nastavenými prioritami a zcela novým pracovním trhem, než do kterého vstupovala generace X. Tyto proměny jsou spojené především se vstupem České republiky do EU v roce 2004, který lidem zpřístupnil nové možnosti a příležitosti

globálního trhu. Ve starší věkové kohortě, 28-37 let, pak generace Y vykazuje obdobný vývoj hodnot jako u generace X. V roce 2017 tato generace vykazuje vyšší hodnoty než v roce 2008. Generace Z ve věku 18-27 let vyjadřuje vyšší důraz na práci než generace Y, ale zároveň menší důraz než generace X. Generace Z nastupuje v době, kdy je pracovní trh již opět stabilní, dopady krize roku 2008 doznívají a není společností kladen takový důraz na jedince nalézt či udržet si pracovní pozici. Lidé se v této době mohou více soustředit na jiné životní hodnoty.

Celkově lze říct, že tradiční hodnoty spojené s prací a rodinou se zdají být poměrně stabilní především u generace X. Tento vývoj může být ovlivněn jejich socializací a historickým kontextem, jako je například rozvoj trhu práce a zvyšování zaměstnanosti po obdobích recese a válečných konfliktů. Větší míra projevené flexibility v pracovních hodnotách může být důsledkem rozvoje technologií, který příslušníkům těchto generací zpřístupňuje nové formy zaměstnání a pracovních režimů. Generace Y a Z dávají větší přednost vyvážení pracovního a soukromého života, dávají menší důraz na tradiční koncepci kariéry, ke které byla vedena generace X.

Pro účely další interpretace výsledků analýzy byly jednotlivé analyzované proměnné z výzkumů EVS (až na obecné proměnné) rozděleny do následujících kategorií, popsanych v teoretickém rámci práce:

Pracovní hodnoty:

- Vnitřní
 - *Příležitost uplatnit iniciativu*
- Vnější
 - *Dobrý plat*
 - *Výhodná pracovní doba*
- Sociální
 - *Zodpovědná práce*

U sledovaných generací X, Y, Z výsledky analýzy odhalují velmi podobné tendence v upřednostňování jednotlivých, výše zmíněných, aspektů pracovních hodnot.

Všechny zmíněné generace největší váhu připisují vnějším pracovním hodnotám. Za nejdůležitější vnější hodnotu je považován dobrý plat, posléze výhodná pracovní doba. Přičemž u těchto hodnot je zřejmé, že ovlivňujícím faktorem je dobový vývoj společnosti.

V otázce dobrého platu je nejspíše největším ovlivněním zvyšující se inflace, která má vliv na zvyšující se ceny. Ve vyšším věku se tak větší důraz na platové ohodnocení může vázat na potřebu udržení stabilní životní úrovně. Zvláště u generací Y a Z se pak důraz na dobrý plat pojí s rostoucím profilem schopností. Generace Y a Z ve větší míře, než generace X ovládají světové jazyky a digitální technologie. Svě znalosti se tak snaží mnohem více “prodat” na pracovním trhu za odpovídající finanční ohodnocení.

Zvyšující se důraz na výhodnou pracovní dobu generacemi může být vysvětlen například změnou preferencí v životě nebo rostoucí oblibou *homeoffice*, a to především u generací Y a Z. Z výsledků rovněž plyne, že ve věku 18-27 let, na tyto hodnoty klade důraz nejvíce generace Z. Ze srovnání věkové kohorty 28-37 let u generací X a Y, vychází nejvyšší míra důležitosti u generace Y. Nejméně na tyto hodnoty hledí generace X. Nejvíce souhlasila generace X ve věku 38-47 let.

V otázce kategorie vnitřních pracovních hodnot se příležitost uplatnit iniciativu v důležitosti pracovních aspektů řadí na místo třetí. Za nejdůležitější ji považuje generace Z. Jedná se nejspíše o vývoj spojený s proměnou pracovního trhu a prostředí, ve kterém zaměstnavatelé čím dál tím častěji dávají zaměstnancům více volnosti a odpovědnosti. U generací X a Y je opět zřejmý růst hodnot s přechodem do starších věkových kohort.

Jako nejméně důležitá pro generace X, Y, Z, z vybraných proměnných, vychází kategorie sociálních hodnot, tedy zodpovědná povaha práce. Výsledky tendencí generací jsou zde totožné jako u příležitosti uplatnit iniciativu. I u této proměnné nejvyšší mírou důrazu projevila generace Z. U generací X a Y je znovu zřejmý růst hodnot s přechodem do starších věkových kohort.

Rodinné hodnoty:

- Základní rodinné vztahy a instituce
 - *Manželství je zastaralá instituce.*
- Přesvědčení v oblasti práv a vzorců chování
 - *Homosexuální a lesbické páry by měly mít možnost adoptovat děti.*
 - *Mít děti je zodpovědnost vůči společnosti.*
 - *Když je rodič vážně nemocen nebo je křehkého zdraví, je především povinností jeho dospělého dítěte postarat se o něj.*

S výrokem *“Manželství je zastaralá instituce.”* ze sledovaných generací nejvíce souhlasí ve věku 18-27 let generace Y, poté generace Z a nejméně souhlasí generace X. Tyto výsledky analýzy, konkrétně pro generaci X, mohou být vysvětleny dobou, kdy tato generace procházela socializací. Jednalo se o dobu socialistického režimu, kdy se manželství jako instituce propagovala jako ideální rodinný stav. Do manželství v té době vstupovala drtivá část mladého obyvatelstva, proto tato instituce byla společností viděna jako norma. U mladších generací, Y a Z, se dnes již častěji vyskytují i jiné formy soužití dvou lidí, mezi které patří i soužití tzv. *“na hromádce”*.

U výroku *“Homosexuální a lesbické páry by měly mít možnost adoptovat děti.”* se míra souhlasu u jednotlivých generací zvedá společně s věkem. Nejvíce ve věku 18 až 27 let souhlasí generace Z. U mladších generací je vyšší míra souhlasu spojena především se vznikem demokratického státu, úpravou právního systému a změnou norem. Další faktor lze hledat u častější konfrontace v rámci myšlení, která je způsobena pokročilejšími myšlenkami společnosti a globalizací. Dalšími faktory jsou společenský boj za rovnost a větší osvěty v oblasti genderových a sexuálních identit. Nejméně pak vždy souhlasí generace X. U generace X lze příčinu této skutečnosti hledat opět v době, ve které tato generace dospívala. Generace X se socializovala v době, kdy bylo samotné homosexuální chování velmi často společností sankcionováno a považováno za zločin, tabu či patologické chování. Postupem času se však tato perspektiva pozvolna změnila a v dnešní době je generace Y tomuto tématu již více otevřená.

Dále s výrokem *“Mít děti je zodpovědnost vůči společnosti.”* opětovně ve věku 18-27 let souhlasí nejvíce generace Z, nejméně pak generace Y. Příčiny této skutečnosti můžeme hledat v menším počtu narozených dětí, které se podstatně liší od počtů v minulých desetiletích. Generace Z si je zřejmě více vědoma současného stavu stárnoucího obyvatelstva a důsledků, které to bude mít pro jejich budoucnost.

S posledním výrokem z oblasti rodinných hodnot *“Když je rodič vážně nemocen nebo je křehkého zdraví, je především povinností jeho dospělého dítěte postarat se o něj.”* ve věku 18-27 let nesouhlasí více, oproti generaci Y, generace Z. Ve stejné míře pak nejvíce s tímto výrokem souhlasí generace X a Y. U generací X a Y je, avšak patrný trend, při kterém se společně se zvyšujícím věkem a postupující dobou zvedají hodnoty nesouhlasu.

2.1.5 Odpovědi na výzkumné otázky

V1: S jakými rodinnými, pracovními hodnotami a strategiemi vstupují jednotlivé generace (X, Y, Z) do dospělého života?

Do dospělého života, ve věku 18-27 let, vstupují jednotlivé generace s velmi podobnými pracovními hodnotami. Za nejdůležitější pracovní hodnoty jsou, všemi generacemi (X, Y, Z), považované dobré finanční ohodnocení a výhodná pracovní doba. V ostatních pracovních hodnotách, a míře důrazu na ně, se dané generace v mírné míře liší.

V rámci rodinných hodnot panují mezi generacemi již výraznější rozdíly. Na tradiční rodinné hodnoty, jako je instituce manželství dává největší důraz nejstarší generace, generace X. Generace Y pak ze všech generací vyjadřuje důraz na tuto instituci nejmenší. Generace Y dále dává největší důraz na péči o nemocné rodiče. Děti jako povinnost vůči společnosti ve věku 18-27 let vidí nejvíce generace Z. Dále v otázce přesvědčení a názorů taktéž panují mezi generacemi určité rozdíly. S možností adopce dětí stejnopohlavními páry v tomto věku souhlasí více než generace Y generace Z. Obdobné výsledky vykazují tyto dvě generace i u názoru, že mít děti je zodpovědnost vůči celé společnosti. Tomuto vývoji se pak vymyká názor na povinnost dospělého dítěte postarat se o jeho nemocného rodiče. V tomto případě více souhlasí více než generace Z souhlasí generace Y.

V2: Mění se rodinné, pracovní hodnoty a strategie členů generací (X, Y) v průběhu jejich života?

- Jak se změnilы rodinné, pracovní hodnoty a strategie generace X v rámci výzkumů z let 1991, 1999, 2008 a 2017?
- Jak se změnilы rodinné, pracovní hodnoty a strategie generace Y v rámci výzkumů z let 1999, 2008 a 2017?

V oblasti rodinných a pracovních hodnot je u obou generací (X, Y) možné pozorovat určité změny v průběhu let 1991-2017.

Nejvýraznější proměnou u obou generací prošla oblast pracovních hodnot. Obě generace začaly klást mnohem výraznější důraz na dobrý plat, výhodnou pracovní dobu

a zodpovědnost práce. Také, již v mírnější míře, se kladně proměnil i názor na možnost uplatnit iniciativu.

V oblasti rodinných hodnot pak největší změnou prošel názor generací na manželství, jako zastaralou instituci a možnost adopce dětí homosexuálními páry. S oběma názory generace začaly souhlasit ve výrazně větší míře. U otázky povinnosti péče dospělého dítěte o jeho nemocné rodiče pak souhlas těchto dvou generací mírně klesl.

Přestože sekundární analýza dat přinesla pro tuto práci důležité závěry, tato zjištění jsou povahou datových souborů do určité míry omezeny. Fixně stanovené okruhy proměnných brání prozkoumání dalších souvisejících dimenzí, které v původních souborech EVS nebyly obsaženy. Za účelem doplnění a prohloubení zjištění kvantitativní části byly v rámci kvalitativní části práce provedeny hloubkové rozhovory. V hloubkových rozhovorech se práce soustředí především na proměnu hodnot a strategií generací v čase, generační představy a názory na hodnoty, strategie a mezigenerační propasti.

2.2 Kvalitativní část

2.2.1 Použitá data

V kvalitativní části, analýze hloubkových rozhovorů, práce využívá dat, které vznikly skrze provedení vlastního doplňujícího výzkumu. Výzkum byl proveden v průběhu března roku 2024. Hloubkové rozhovory byly provedeny za použití polostrukturovaného scénáře otázek, kdy v rámci dotazování byly respondentům položeny předem vytvořené otevřené otázky, které udržují odpovědi respondentů v rámci oblastí zájmu výzkumu. Rovněž také, ale poskytují v rámci odpovědí respondentů určitou míru volnosti, kdy své odpovědi mohou dotazování více rozvinout do hloubky a mohou také doplnit stanovené otázky o nové podněty k výzkumu či analýze (Riechel, 2009).

Pro hloubkové rozhovory byli vybráni vhodní respondenti z mého okolí. Dotazování respondenti splňovali předem stanovené kvóty, které v rámci datového souboru rovnoměrně upravují tyto kategorie: vytvořené věkové kohorty pro tuto práci, věk a nejvyšší dosažené vzdělání. Jednotlivé generace v rámci dotazování představovali vždy dva zástupci s odlišným nejvyšším dosaženým vzděláním/sociálním statusem. V rámci kvalitativního výzkumu bylo provedeno celkem 6 rozhovorů.

2.2.2 Metodologie

2.2.2.1 Výzkumné otázky

V rámci kvalitativní části práce byly sestaveny následující výzkumné otázky, které si kladou za cíl doplnit kvantitativní zjištění práce. Zjištění aktualizovat, rozšířit a prohloubit.

V1: Jakým způsobem a z jakého důvodu se mění rodinné, pracovní hodnoty a strategie členů generací X, Y v rámci jejich života?

V2: S jakými rodinnými, pracovními hodnotami a strategiemi vstupuje generace Z, jako současná nastupující generace, do dospělého života (18-27 let)?

V3: Existují mezi generacemi (X, Y, Z) tzv. mezigenerační propasti v rámci jejich volených rodinných, pracovních hodnot a strategií?

V4: Shodují se odborně vymezené generace podle roků narození s vnímaným rozdělením společnosti jednotlivými generacemi?

V5: Existují v rámci jedné generace rozdíly ve volených rodinných, pracovních hodnotách a strategiích?

V6: Shodují se názory jednotlivých generací s reprezentacemi v médiích či veřejném diskurzu?

V7: Kdo nebo co nejčastěji představuje u jednotlivých generací (X, Y, Z) formující faktor ve volbě rodinných, pracovních hodnot a strategií?

2.2.2.2 Vytvořené otázky rozhovoru

K provedení rozhovorů byl vytvořen scénář (set) otázek (Příloha č. 2), který si klade za cíl, v rámci dotazování respondentů, zjistit jak v dnešní době vybrané generace, X, Y, Z, vnímají strategie, hodnoty a morálku, a jaké změny v rámci hodnot, morálky a strategií se během jejich života udály. V neposlední řadě pak, jak jsou strategie a mezigenerační propasti vnímány různými generacemi, v čem podle nich spočívají a co pro ně znamenají. Zaměření se v rámci kvalitativních rozhovorů na strategie a morálku slouží jako doplnění kvantitativní části práce, která ve svém obsahu analyzuje pouze hodnoty generací X, Y, Z.

V případě vybraných respondentů, kteří jsou zástupci generací X a Y se práce primárně soustředí v rámci dotazování na změny hodnot a strategií během jejich života. Zatím co v případě vybraných zástupců generace Z, se soustředí pouze na jejich současné hodnoty a strategie. Proměna strategií a hodnot v čase u nich není možné v současnosti pozorovat z důvodu jejich nízkého věku. Z tohoto důvodu tak někteří vybraní zástupci představují nastupující generaci (18-27 let) jen velmi krátce a k případné proměně, s velmi vysokou pravděpodobností, ještě nedošlo.

V rámci scénáře rozhovoru se vyskytují některé otázky, které jsou mířeny pouze pro část respondentů. Příkladem takové otázky je například Otázka č. 1: *Vnímáte nějaký posun v rámci Vašich hodnot či volených strategií v průběhu Vašeho života? Pokud ano, co je podle Vás příčinou? Jakou měla změna motivaci a v jakých oblastech se nejvíce projevila?* Tato otázka je dotazována pouze u respondentů, kteří se narodili mezi lety

1965-1996. Tito respondenti tedy v současné době již nepředstavují nastupující generaci a v rámci jejich hodnot či volených strategií lze předpokládat určitý posun.

Pro lepší následnou interpretaci dat a hlubší porozumění spojitostem byl rovněž pro každého respondenta vytvořen jeho vlastní miniportrét, který zachycuje sociodemografické charakteristiky jako je věk, pohlaví, rodinný stav, rodinný stav rodičů, nejvyšší dosažené vzdělání, ekonomická aktivita, počet dětí, vyznání náboženské víry či politická příslušnost.

2.2.2.3 Výzkumný soubor – miniportréty respondentů

Před dotazováním otázek zaměřených na téma hodnot, morálky a strategií nastupujících generací X, Y, Z byli respondenti v rámci rozhovoru požádáni o uvedení jejich sociodemografických údajů. Tyto informace mají za účel do analýzy vnést oblasti, díky kterým bude možné hlouběji porozumět odpovědím jednotlivých respondentů.

Věková kohorta 18-27 let:

Miniportrét č. 1:

V případě respondenta č. 1 se jedná o ženu ve věku 21 let, spadá tedy do věkové kohorty 18-27 let. Respondentka je v současné době svobodná a bez dětí. Jejím nejvyšším stupněm dosaženého vzdělání je středoškolské vzdělání s maturitou. V současné době je studentkou na vysoké škole a částečně si přivydělává brigádou. Nevyznává jakoukoli náboženskou víru. Zároveň není ani členkou jakéhokoli politického uskupení.

Miniportrét č. 2 (respondent z ukázkového rozhovoru):

Respondent č. 2 představuje ženu ve věku 27 let, spadá tak do první věkové kohorty 18 až 27 let. Tato respondentka je v současné době svobodná a bez dětí. Její nejvyšší dosažený stupeň vzdělání je vysokoškolské vzdělání. Momentálně je zaměstnána v soukromém sektoru s čistým měsíčním příjmem v rozsahu 35 001 - 50 000,- Kč za měsíc. Nevyznává žádnou náboženskou víru. Zároveň není ani členkou jakéhokoli politického uskupení.

Věková kohorta 28-37 let:

Miniportrét č. 3:

V případě respondenta č. 3 se jednalo o muže ve věku 35, spadá tedy do věkové kohorty 28-37 let. Tento respondent je momentálně ve vztahu s partnerkou, se kterou žijí ve společné domácnosti, tzv. “na hromádce”. Respondent má s partnerkou jedno společné dítě, kterému je jeden rok. Respondentovo nejvyšší dosažené vzdělání je střední škola ukončená maturitní zkouškou. V současné době je respondent zaměstnaný v soukromém sektoru s průměrným měsíčním čistým příjmem 20 001 - 35 000,- Kč. Respondent nevyznává žádnou náboženskou víru, ani není členem jakéhokoli politického uskupení.

Miniportrét č. 4:

Respondent č. 4 představuje ženu ve věku 29, která tak spadá do věkové kohorty 28 až 37 let. Tato respondentka je vdaná a má jedno dítě, přičemž věk dítěte si, pro jeho citlivost, nepřeje uvést. Jejím nejvyšším dosaženým stupněm vzdělání je vysokoškolské vzdělání. V současné době je na mateřské dovolené, zaměstnána je v rámci soukromého sektoru. Výši jejího čistého měsíčního příjmu si nepřeje uvést. V současné době nevyznává žádnou náboženskou víru, a není členkou jakéhokoli politického uskupení.

Věková kohorta 38-47 let:

Miniportrét č. 5:

V případě respondenta č. 5 se jedná o ženu ve věku 47 let, spadá tedy do věkové kohorty 38-47 let. Respondentka je v současné době vdaná a má jedno dítě., kterému je nyní 24 let. Jejím nejvyšším stupněm dosaženého vzdělání je středoškolské vzdělání s maturitou. V současné době je zaměstnána ve veřejném sektoru s průměrným čistým měsíčním příjmem 20 001 - 35 000,- Kč. Nevyznává jakoukoli náboženskou víru. Zároveň není ani členkou jakéhokoli politického uskupení.

Miniportrét č. 6:

V případě posledního respondenta, respondenta č. 6, se jednalo o ženu ve věku 47, spadá tedy do věkové kohorty 38-47 let. Tato respondentka je vdaná a s manželem mají společně dvě děti. Jednomu je 21 let a druhému je 26 let. Její nejvyšší dosažené vzdělání je středoškolské s výučním listem. V současné době je respondentka zaměstnána v soukromém sektoru s průměrným měsíčním čistým příjmem 20 001 – 35 000,- Kč.

Respondentka nevyznává žádnou náboženskou víru, ani není členkou jakéhokoli politického uskupení.

2.2.2.4 Úprava dat a metoda analýzy

Kvalitativní výzkum byl uskutečněn, po podepsání informovaného souhlasu respondenta (Příloha č. 1), za pomoci nahrávání rozhovoru s respondentem, následného přepisu otázek a odpovědí (Příloha č. 3), kódování přepisu datového souboru, analýzy a interpretace výstupních dat.

Všechny rozhovory byly provedeny za předchozího souhlasu daného respondenta s nahráváním, přičemž jim byla vždy ponechána možnost kdykoliv rozhovor ukončit, pokud se cítí nepříjemně vůči otázkám, které jim budou v průběhu rozhovoru položeny. Respektováno bylo rovněž jejich případné přání zůstat anonymní. Dále byl vždy získán souhlas s nahráváním a zaznamenáváním rozhovoru pro další zpracování. Místo, čas a okolnosti dotazování byly pro vyšší míru pocitu bezpečí a otevřenosti vybráno respondenty.

Upravená data, získaná za pomoci provedených rozhovorů, byla podrobena analýze metodou sdružování pojmů v kategorie (kódování). Výsledné seznamy zaznamenaných kategorií u jednotlivých respondentů byly sloučeny do jednoho souhrnného seznamu všech kategorií a subkategorií (Příloha č. 4).

2.2.3 Analýza a interpretace dat

2.2.3.1 Vnímané hodnoty a strategie

Nejčastěji byly v rozhovorech zmiňované především hodnoty a strategie v oblasti rodiny a práce. Dále se pak v odpovědích respondentů v určité míře projeví i oblasti etiky a environmentality. V rámci etiky byla v poměrně velké míře zmiňována korektnost, v případě environmentality pak péče o životní prostředí.

2.2.3.2 Faktory ovlivňující hodnoty a strategie

Faktory ovlivňující respondenty všech generací v jejich volených hodnotách a strategiích lze rozdělit, dle výpovědí, na celkem dva sektory. Do prvního sektoru patří rodina a její výchova. Do druhého sektoru pak spadá zbytek okolní společnosti. Patří tam tedy přátelé, vrstevníci, škola nebo například i digitální technologie a sociální sítě.

2.2.3.2.1 Rodina

Z porovnání míry vlivu obou sektorů navzájem vyplývá, že na všechny generace v rozhodnutí ovlivňujících jejich volené hodnoty a strategie má největší vliv rodina “...Největší vliv na můj život, potažmo tedy hodnoty, má moje rodina a její výchova. Ať už se jedná o rodinu, práci nebo třeba politiku, rodina mi vždy šla ve všech ohledech velmi často příkladem...” (Respondent č. 2, generace Y). Rodina představuje v rámci společnosti instituci, skrze kterou člověk prochází primární socializací. Formuje tak prvotní myšlení, názory a hodnotový systém, který si lidé přinášejí do svého dospělého života.

2.2.3.2.2 Okolní společnost

V rámci druhého sektoru byli nejčastěji zmiňováni vrstevníci ve škole, sociální sítě a digitální technologie “...škola, formou její výchovy. Později s rozvojem technologií samozřejmě informace dostupné přes internet...” (Respondent č. 5, generace X), “...nemůžu opomenout internet a sociální sítě, které mi přijdou, že také určitou měrou přispěly k mému pojetí hodnot...” (Respondent č. 2, generace Y). V případě těchto faktorů pak respondenti nejvíce hovoří o množství dostupných informací na internetu a určitém “peer pressure”, který je v jejich životě neustále doprovází nebo doprovázel, hlavně v době dospívání a brzkých dvacátek. Odpovědi na formující prostředky se

v tomto sektoru z velké části shodují. Mezi nejčastěji uváděné patří nátlak nebo strach “...*Natlakom. Strachom...*” (Respondent č. 4, generace Y).

2.2.3.3 Vztah k hodnotám a strategiím

2.2.3.3.1 Generační identita

V otázce generační identity, všichni až na jednoho respondenta potvrdili, že se osobně řadí do generace, do které, podle roku narození a teoretického vymezení, spadají “*Odjakživa jsem se vždy řadila k mileniálům, cítím s nimi určitou sounáležitost...*” (Respondent č. 2, generace Y), “*Generacia Y a nie nevnímam vyssiu blízkost s inou generaciou...*” (Respondent č. 4, generace Y).

V oblasti generační identity respondenti rovněž neprojeví názor, který by říkal, že v rámci jejich generace existují rozdíly ve volených hodnotách a strategiích “*Myslím, že lidé, které znám a kteří jsou přibližně mého věku, např. moje kolegyně v práci, mají přibližně stejný náhled na život...*” (Respondent č. 5, generace X).

2.2.3.3.2 Prospěšnost hodnot a strategií

Ve výpovědích všech respondentů lze nalézt celkem tři teoreticky vymezené kategorie prospěšnosti hodnot, morálky a strategií, a to konkrétně vnitřní, vnější a sociální. Všechny tyto kategorie byly spojovány s pracovní oblastí.

Zřejmě nejvíce zmiňovanou kategorií z výše zmíněného výčtu je kategorie vnější. V rámci této skupiny pak byly nejčastěji zmiňovány tyto pracovní aspekty “*...stálá práce, která mě zajímá a baví, dobré finanční ohodnocení, výhodná pracovní doba nebo třeba pravidelná dovolená rozprostřená v rámci celého roku...*” (Respondent č. 2, generace Y). Především vyšší finančního ohodnocení a výhodnou pracovní dobu, například v podobě homeoffice, respondenti spojovali s generací Z.

Dále vnitřní prospěšnost, u které byla nejvíce uvedena odpověď týkající se autonomie a účasti na rozhodovacích procesech. Tato charakteristika byla obecně nejvíce zmiňována u respondentů generace Y “*...mají ambice dosáhnout na vedoucí pracovní pozice...*” (Respondent č. 2, generace Y).

V neposlední řadě sociální prospěšnost se projevila v největší míře v případě povahy a zodpovědnosti práce, tj. dopadů na společnost a životní prostředí. Tato charakteristika byla obecně nejvíce zmiňována u respondentů generace Z “*...jsou více*

zodpovědní, aktivní a informovaní nejen o dění kolem sebe, ale i na druhém konci světa, zajímají se hodně o enviromentalitu...” (Respondent č. 2, generace Y).

2.2.3.4 Proměna hodnot a strategií

Respondenti nejvýraznějšími proměnami ve svých volených rodinných i pracovních hodnotách a strategiích prošli v době, kdy se začali usazovat, plánovat a zakládat rodinu *“Ano vnímam obrovsky posun. Příčinou je pravdepodobne tehotenstvo, chcela som byť lepším človekom aby som bola lepsi príklad pre svoje dieťa. Prejavilo sa to vsade... zmena vnímania role rodica, rodiny, zmena v prístupe k okolitemu svetu, k práci...”* (Respondent č. 4, generace Y).

Dalšími změnami respondenti prochází nejčastěji ve spojení s přibývajícím věkem *“...příčinou je u mě nejspíš věk a motivace prožít víc...”* (Respondent č. 6), a spojení s vyvíjející se společností *“Oproti dnešní mladé generaci, jsme měli tu nevýhodu, že se o těchto věcech veřejně nemluvalo...”* (Respondent č. 5, generace X).

Zanedbatelné nebo žádné proměny nejvíce pociťují mladší respondenti, kteří zatím nemají rodinu nebo spadají stále do první věkové kohorty 18-27 let *“...tak si nejsem jistá, zda se od mých 18 let něco výrazně změnilo. Spíše mi přijde, že ne, alespoň si teď žádnou výraznou změnu nebo posun nevybavuji...”* (Respondent č. 2, generace Y).

2.2.3.5 Rozdíly mezi hodnotami a strategiemi generací

Každý respondent v obecné oblasti vnímaných mezigenerační rozdílů nejprve zkonstatoval menší tolerantnost a otevřenost starších generací *“...Ta propast, zdá se mi, tkví hlavně v oné větší tolerantnosti ke všemu a všem...”* (Respondent č. 5, generace X). Tyto rysy pak byly nejvíce zmiňovány ve vztahu k cizincům, genderovým identitám, sexuální orientacím a otázce náboženství. Zmiňována byla ve spojení se staršími generacemi rovněž tendence řídit se tradičně přijímanými řády a normami *“...starší příbuzní se více spokojí se zajetým řádem, nijak proti němu nebojují nebo nevznášejí námitky...”* (Respondent č. 2, generace Y).

V pracovní oblasti byl rozdíl mezi generacemi viděn především u starších generací a jejich ochoty pracovat i přes stanovenou pracovní dobu (přesčasy), loajality vůči zaměstnavateli nebo přístupu k výši finančnímu ohodnocení *“...přijde mi, že starší si o zvýšení tolik neříkají, nebo když ano, tak buď po dlouhé době nebo za příloží*

v pracovní náplni...” (Respondent č. 2, generace Y). Generace Z je v tomto ohledu viděna jako nejvíce “náročná”. Za vykonanou práci, podle respondentů, požadují odpovídající ohodnocení, mají menší chuť pracovat přesčasy a častěji mění zaměstnání.

V rodinné sféře jsou pak rozdíly nejvíce vnímány v otázce založení rodiny “...starší lidé dávají největší důraz na děti a manželství, posléze pak na usazení se...” (Respondent č. 2, generace Y). U starších generací lidé převážně vnímají preferenci tradičního modelu rodiny, kdežto u generace Z a Y se tento model již “přetavuje” do nových forem “...Husákovy děti, přirozeně, že ne všichni... hlásají rodina = otec + matka, mladí tohle tolik neřeší a jsou otevření jiným formám rodiny...” (Respondent č. 5, generace X).

2.2.3.6 Názory na hodnoty a strategie

2.2.3.6.1 Provázanost hodnot a strategií

Respondenti v otázce provázanosti hodnot a strategií vždy na prvním místě zmínili, jako nejvíce propojené, oblasti rodiny a práce “Největší vliv na sebe rozhodně mají rodina a práce. Lidé bez rodiny mají ve své práci mnohem větší svobodu...” (Respondent č. 2, generace Y), “...Urcite sa ovplyvnuju. Navzajom sa doplnaju podla hodnotoveho rebricka jednotlivca. Ak chcem napríklad rodinu tak praca ide na nejaký čas do uzadia...” (Respondent č. 4, generace Y). Ve vzájemném vztahu těchto sfér pak byly nejvíce diskutovány faktory platu, stability zaměstnání, pracovní doby a určité spontánnosti ve využití příležitostí či změně zaměstnání “... S rodinou, ale je také v práci spojená určitá nemožnost náhlé změny, spontánnosti nebo časté změny zaměstnání. Lidé si většinou drží své jisté místo, aby neohrozili rodinu...” (Respondent č. 2, generace Y). Dále s prací a rodinou nejvíce respondenti pojili oblast volného času. Tyto tři sféry tak podle respondentů tvoří žebříček hlavních sfér, které jsou v jejich životě nejdůležitější.

2.2.3.6.2 Hodnoty a strategie nastupujících generací

V projevených názorech respondentů je současná nastupující generace, generace Z, mnohem otevřenější a aktivnější než jí generace předcházející “...dnešní lidé, kterým je okolo dvacítky až asi tak třicet dává velký důraz na rovnost, a to ať už v sexuální orientaci, genderu nebo náboženské víře...” (Respondent č. 2, generace Y). Rovněž byla respondenty ve velké míře zmíněna tendence této generace chovat se podle nových norem “...řada dnešních mladých rezignuje na zavedené “správné” hodnoty předešlých

generací...” (Respondent č. 2, generace Y). Toto tvrzení bylo zmíněno všemi respondenty. Častěji pak byl zmiňován vztah hodnot a digitálních technologií *“Ich hodnoty a strategie su a budu vyrazne ovplyvnene tlakom socialnych sieti. A je velka pravdepodobnost, ze ich dospelost bude vyrazne ovplyvnena snahou sa tomu, co vidia vyrovnat...”* (Respondent č. 4, generace Y).

Dále pak v rodinné oblasti je generace Z viděna jako generace, která založení rodiny a děti co nejdříve oddalují *“...Dnešní mladí děti a rodinu velmi často posouvají až do posledního momentu...”* (Respondent č. 2, generace Y). Tento názor respondenti nejčastěji odůvodňovaly aktuální situací, v rámci, které rozhodnutí mít děti, není nijak zvýhodněno, jako tomu bylo například v minulosti u generace X.

V pracovní sféře byl u generace Z vyzdvihován především jejich kladený důraz na finanční ohodnocení *“...Nebojí si říci o vyšší plat...”* (Respondent č. 2, generace Y). Ve spojení s finančním ohodnocením pak byl velmi často taktéž zmiňován jejich přístup k pracovní době a přesčasům, které podle respondentů, bez patřičné odměny odmítají.

V neposlední řadě se ve výpovědích vyskytoval názor vyjadřující tendenci generace Z více si užít život *“ted’ a tady”* *“...velmi rádi cestují a užívají života v tuto dobu, nečekají a nešetří na pozdější časy...”* (Respondent č. 2, generace Y), *“...důležité je pro ně hlavně užít si život podle svých představ, nepromarnit ho z větší části v zaměstnání...”* (Respondent č. 5, generace X).

Při vzájemném porovnání jednotlivých generací v době, kdy představovaly nastupující generace respondenti vnímají odlišnosti především v přístupu k založení rodiny. Mladší generace Y a Z v této otázce volí spíše pasivnější strategie, kdy založení rodiny často odkládají a dávají nejprve přednost práci a založení pevného a stabilního základu pro *“postavení”* rodiny. Starší generace, mimo jiné i X, klade na založení rodiny mnohem větší důraz *“...ve způsobu založení rodiny, kdy se dřívější dvacetiletí velmi často brali a zakládali rodinu už v jejich brzkých dvacátkách, nebo dokonce když jim byl náct...”* (Respondent č. 2, generace Y). Tato skutečnost byla respondenty vysvětlována nejčastěji prostřednictvím nastavením tehdejší doby, kdy se uzavření manželství a založení rodiny pokládalo za hlavní cíl lidského života a přispění společnosti.

Další rozdíl mezi nastupujícími generacemi respondenti definovali na úrovni určení hodnoty sebe sama, a to především ve spojení s digitálními technologiemi

a sociálními sítěmi “...Myslím, že predosla generacia v 20rokoch posudzovala svoju hodnotu este viacmenej len na zaklade jej bezprostredneho okolia, kdežto dnesny 20rocní už vyrazne vyhodnocuju svoju hodnotu aj na zaklade socialnych sieti...” (Respondent č. 4, generace Y).

2.2.3.6.3 Mediální reprezentace

Valná většina respondentů uvedla, že ve vnímaných charakteristikách jejich příslušné generace a její mediální reprezentaci nevidí žádný velký rozdíl “... je všude prezentována jako spíše konzervativní generace, která nerada mění svůj názor na cokoliv. Myslím že je to v zásadě pravda...” (Respondent č. 5, generace X).

Nejvíce s ostatními generacemi nesouhlasila generace Y, která určitou míru rozdílu v reprezentaci a osobním vnímání vidí. Přičemž toto stanovisko generace Y se velmi často přenášelo i na generaci Z. Nejčastěji se podle respondentů generace Y reprezentace v médiích mívá s vnímanými charakteristikami v oblasti odolnosti, duševního zdraví “...v dnešní době jsou obě nejmladší generace, mileniálové i Z, v médiích vykreslovány jako generace, které vše vzdaly a nic v podstatě nevydrží. Často nás nazývají “snowflakes”, sněhovými vločkami, protože jsme podle veřejnosti křehcí, duševně neodolní a hned se hroutíme...” (Respondent č. 2, generace Y). Taktéž se podle nich liší i realita a reprezentace jejich pracovní morálky “...naše pracovní morálka, především s neochotou pracovat nad pracovní náplň a po pracovní době...” (Respondent č. 2, generace Y).

2.2.4 Interpretace analýzy dat

Dle výpovědí dotázaných příslušníci generací X, Y, Z v současné době nejvíce vnímají nejvýraznější generační rozdíly v oblasti rodiny, práce, environmentality a etických otázek. Jako činitele této skutečnosti vidí především vliv doby a období socializace, primární i sekundární. V otázce vlivu doby se dotázaní nejčastěji vztahovali k proměně politického režimu, od socialismu po demokracii, a výraznému pokroku digitálních technologií. V procesu socializace pak vidí jako zásadní faktory výchovu a chování rodiny nebo třeba také vliv jejich vrstevníků a sociálních sítí. Všichni příslušníci vnímají v určité míře mezigenerační rozdíly (propasti), které pozorují v oblastech pracovní a rodinné, nebo například dále i v otázkách zabývajících se otevřeností a tolerantností vůči druhým. V pracovní sféře se pak nejčastěji jedná o finanční ohodnocení, pracovní dobu a pracovní nasazení. V případě rodinné sféry byly zmiňovány především odlišné strategie založení rodiny a usazení se. Všichni příslušníci generací X, Y, Z mezi sebou navzájem vnímají do určité míry názorové posuny, tzv. mezigenerační propasti. Tyto propasti pak především vztahují, k již zmíněné proměně politického režimu na České republiky a digitálním pokroku společnosti. Tyto dvě proměny jsou tak důvodem vzniku jednak mezigeneračních propastí, tak vzniku jednotlivých generací X, Y, Z, které díky nim získaly své charakteristické rysy. Vliv nejvyššího dosaženého stupně vzdělání na volené hodnoty a strategie v oblasti rodiny a práce, u generací X, Y, Z, nebyl potvrzen.

2.2.5 Odpovědi na výzkumné otázky

V1: Jakým způsobem a z jakého důvodu se mění rodinné, pracovní hodnoty a strategie členů generací X, Y v rámci jejich života?

Respondenti generace X a Y nejvýraznějšími proměnami ve svých volených rodinných hodnotách a strategiích prošli v době, kdy se začali usazovat, plánovat a zakládat rodinu. Proměny v rodinné oblasti jsou spojeny především se změněným vnímáním role rodiče/matky/otce, instituci rodiny a manželství. V případě pracovní oblasti jsou změny částečně navázané taktéž na založení rodiny. Největší vliv na sféru práce má však přibývajícím věku a vyvíjející se společností.

V2: S jakými rodinnými, pracovními hodnotami a strategiemi vstupuje generace Z, jako současná nastupující generace, do dospělého života (18-27 let)?

Generace Z do svého dospělého života vstupuje s výrazně jinými hodnotami a strategiemi než generace předcházející. Respondenti největší rozdíl vidí především její tendenci k otevřenosti a korektnosti. V pracovní sféře generace Z klade důraz především na vnější a sociální prospěšnost, tedy finanční ohodnocení, pracovní dobu, dovolenou nebo třeba také zodpovědnost práce a dopad na okolní společnost a životní prostředí. V oblasti rodiny je pak ve volených strategiích založení rodiny a usazení se jako dosti pasivní. Příslušníci generace Z založení rodiny a děti velmi často odkládají. V případě rodiny je rovněž opětovně zmiňována jejich otevřenost. Generace Z již nedává takový důraz na instituci manželství a je mnohem přijímavější k netradičním modelům rodiny.

V3: Existují mezi generacemi (X, Y, Z) tzv. mezigenerační propasti v rámci jejich volených rodinných, pracovních hodnot a strategií?

Výrazné rozdíly se mezi generacemi X, Y, Z projeví v obou oblastech, rodinné i pracovní.

V rámci rodinné sféry se příslušníci jednotlivých generací nejvíce liší ve volených strategiích založení rodiny. Nejstarší generace X na instituci rodiny a děti dává dle dotázaných mnohem větší důraz než generace mladší, tedy Y a Z. Generace Y a Z podle respondentů volí podobné strategie. Založení rodiny v jejich případě není viděno jako

nejdůležitější aspekt jejich života. V mnoha případech dávají větší nebo totožný důraz na pracovní oblast, přátelé, cestování či volný čas. Tyto dvě generace jsou podle respondentů taktéž více otevřené jiným podobám rodiny, nepřijímají pouze tradiční model, jako většina příslušníků starší generace X.

V pracovní oblasti byl rozdíl mezi generacemi viděn především u generace X v její výraznější ochotě pracovat přesčasy, loajalitě vůči zaměstnavateli a přístupu k výši finančnímu ohodnocení. Naopak nejmladší generace Z podle respondentů za vykonanou práci požaduje odpovídající ohodnocení, má menší chuť pracovat přesčasy a častěji mění zaměstnání.

V pracovní oblasti pak lze generace X, Y, Z rovněž rozlišit dle jejich vyjádřeného důrazu na jednotlivé kategorie pracovní prospěšnosti, vnější, vnitřní a sociální. V rámci vnější prospěšnosti byla generacemi nejčastěji zmiňovaná stálost práce, dobré finanční ohodnocení, výhodná pracovní doba a pravidelná dovolená. Především výše finančního ohodnocení a výhodná pracovní doba byla respondenty spojována s generací Z.

Dále ve spojení s vnitřní prospěšností byla nejvíce zmiňována autonomie a možnost účast na rozhodovacích procesech. Účast na rozhodovacích procesech byla spojována především s generací Y.

Sociální prospěšnost respondenti pak zmiňovali v podobě zodpovědnosti práce. Nejvýrazněji se v tomto případě věnovali dopadům jejich práce na společnost a životní prostředí. Důraz na zodpovědnost práce a péči o životní prostředí byla nejčastěji připisována generaci Z.

V4: Shodují se odborně vymezené generace podle roků narození s vnímaným rozdělením společnosti jednotlivými generacemi?

V otázce generační identity příslušníci generací X, Y, Z vyjádřili, že se řadí do generace, do které, podle roku narození a teoretického vymezení spadají.

V5: Existují v rámci jedné generace rozdíly ve volených rodinných, pracovních hodnotách a strategiích?

Dle příslušníků jednotlivých generací X, Y, Z v rámci jejich příslušné generace neexistují žádné výraznější rozdíly mezi volenými pracovními a rodinnými hodnotami a strategiemi. Dotázaní tak své generace vidí jako homogenní skupiny, které sdílí stejné hodnoty a volí stejné strategie.

V6: Shodují se názory jednotlivých generací X, Y, Z s reprezentacemi v médiích či veřejném diskurzu?

Valná většina příslušníků generací X, Y, Z se shoduje, že mezi vnímanými charakteristikami jejich příslušné generace a její mediální reprezentací nevidí žádný výrazný rozdíl. Nejvíce nesouhlasila generace Y, podle které se reprezentace v médiích mívá s vnímanými charakteristikami v oblasti odolnosti, duševního zdraví a pracovní morálky.

V7: Kdo nebo co nejčastěji představuje u jednotlivých generací (X, Y, Z) formující faktor ve volbě rodinných, pracovních hodnot a strategií?

Podle příslušníků jednotlivých generací X, Y, Z je hlavním formujícím faktorem jejich pracovní a rodinné hodnoty a strategie rodina. Tuto instituci pak doplňuje škola, vrstevníci a rozvoj digitálních technologií. Ve svých výpovědích tak potvrzují důležitost socializace jedince, primární i sekundární, ve společnosti. Digitální technologie pak jako formující faktor zmiňuje nejmladší generace Z a v určité míře i generace Y. Generace X nejčastěji zmiňovala rodinu a školu, digitální technologie jen okrajově, jako faktor, který je ovlivňuje již v pozdějším věku.

3. Limitace a další možnosti výzkumu

Při řešení této práce se v jejím průběhu projeví limitace, a to jak v sekundární analýze části kvantitativní, tak v hloubkových rozhovorech části kvalitativní.

V kvantitativní části práce se limitace výzkumu projevila v sekundární analýze, která navazovala, na již existující data výzkumů EVS, konkrétně z let 1991, 1999, 2008 a 2017. Přestože práce s těmi to daty má své výhody v podobě kvalitních dat, reprezentativnosti výsledků a možnosti porovnání více ročníků šetření navzájem, přináší sebou také určité limitace. První limitací je fixní baterie sestavených otázek, která neobsahuje všechny dimenze proměnných. Druhou limitací vychází ze spojení rozmezí, ve kterých se jednotlivé výzkumy EVS provádějí, vymezení generací a vlastních stanovených věkových kohort. Vzhledem k zaměření této práce na generace X, Y, Z se tato limitace projevuje konkrétně v malém zasažení generace Z. Generace Z je poprvé v datech zasažena v posledním ročníku EVS, tedy 2017. Výsledky analýzy jsou tak reprezentativní jen pro zasaženou část generace Z. Ve spojení s touto limitací se také pojí skutečnost, že generaci Z nelze kvůli chybějícímu navazujícímu ročníku EVS pozorovat v čase.

V kvalitativní části práce se pak limitace výzkumu projevila v počtu provedených hloubkových rozhovorů. Počet rozhovorů, tedy dva rozhovory s příslušníky každé generace X, Y, Z byl stanoven na základě vysoké náročnosti provedení hloubkových rozhovorů, avšak tento počet sebou přináší i limitaci, konkrétně nízkou míru reprezentativnosti výsledků a závěrů. V rámci hloubkových rozhovorů s respondenty byla rovněž velmi důležitá vlastní reflexe z pozice výzkumníka. Výzkumník ze své pozice může svými hodnotovými stanovisky ovlivnit svého respondenta, je proto důležité, v průběhu dotazování a v následné analýze dat, zachovat co nejvíce objektivní přístup.

Navazující výzkum by se mohl pokusit zachytit a analyzovat celou generaci Z, ověřit a prohloubit tak zjištění této práce, která byla dobou provedení v tomto ohledu limitována. Další možností navázání na tuto práci je provedení srovnání generací X, Y, Z v českém kontextu se stejnými generacemi na území jiných zemí. Zajímavý příklad by mohly, díky jejich odlišnému historickému vývoji, představovat například země jako je Německo, Francie nebo Velká Británie. Porovnání hodnot a strategií mezi generacemi X,

Y a Z v českém a kontextu těchto zemí by umožnilo identifikovat, jak historický vývoj ovlivňuje globální trendy, tak i regionální odchylky. Získané poznatky z tohoto porovnání by mohly sloužit jako podklad pro formulaci politik a strategií v rodinné sféře, pracovní oblasti nebo dalších společenských otázkách.

Závěr

Tato bakalářská práce se zabývala tématem pracovních, rodinných hodnot a strategií nastupujících generací X, Y, Z v kontextu území České republiky. Cílem práce bylo blíže objasnit, potvrdit a přinést nové poznatky do diskurzu této, současně hojně probírané, problematiky. Konkrétně se práce zaměřila na přiblížení a vzájemné porovnání doby, kdy jednotlivé generace X, Y, Z představovaly nastupující generaci své doby (18 až 27 let) a na vývoj hodnot a strategií generací X a Y v průběhu jejich života.

V teoretické části byla práce zaměřena především na vymezení základních pojmů důležitých pro tuto oblast sociologického bádání. V první řadě byly vymezeny užívané definice pojmů, které tato práce využívá. Mezi tyto pojmy patří generace, hodnoty a strategie. Přičemž tyto čtyři hlavní koncepty byly doplněny o vymezení procesu socializace, stratifikace, generační identitu a mezigenerační propast.

V empirické části práce využívá metodu triangulace kvantitativních a kvalitativních přístupů. Kvantitativní výzkum byl proveden za pomoci sekundární analýzy dat výzkumu *European Values Study* z let 1991, 1999, 2008 a 2017. Data těchto dat byla podrobena deskriptivní analýze založené na základě rozdělení datového souboru dle stanovených věkových kohort (18-27 let, 28-37 let, 38-47 let) a nejvyššího dosaženého stupně vzdělání (ZŠ, vyučení, SŠ, VŠ). V analýze bylo využito konkrétně kontingenčních tabulek druhého stupně a Chí-kvadrát testu. Kvalitativní část využila polostrukturovaných hloubkových rozhovorů, které proběhly s celkem 6 respondenty. Kvóta pro výběr respondentů byla nastavena na dva respondenty s odlišným dosaženým vzděláním v rámci každé věkové kohorty. Analýza dat byla provedena za pomoci přepisu rozhovorů a jeho následného kódování.

Výsledky kvantitativní i kvalitativní analýzy potvrdily, že mezi generacemi X, Y, Z a jejich volenými hodnotami a strategiemi, v oblastech rodiny a práce, existují určité rozdíly, ale i podobnosti. Důvodem rozdílů mezi generacemi X, Y, Z ve volbě jejich hodnot a strategií je podle příslušníků těchto generací především společenský převrat, ve formě změny politického režimu, dále zařazení České republiky do celosvětového systému, který se uskutečnil skrze vstup do EU a technologický pokrok společnosti. Vliv nejvyššího dosaženého stupně vzdělání na volené hodnoty a strategie v oblasti rodiny a práce nebyl potvrzen.

Pro příslušníky generace X hraje v jejich životě velmi důležitou roli manželství a děti. Instituci manželství a děti považují podle dotazovaných respondentů za zásadní kvůli politickému režimu, ve kterém byli socializováni, tj. socialismus. V socialismu založení rodiny a manželství bylo považováno za společenskou normu. Mnoho lidí tak do manželství vstupovalo v mladém věku a upřednostňovali rodinu před jinými životními oblastmi. Přestože jejich názor na adopci dětí stejnopohlavními páry prošel v průběhu času poměrně zásadní proměnou směrem k souhlasu tak v současnosti v porovnání s generacemi Y a Z souhlasí nejméně. Pracovní oblast v životě příslušníků generace X hraje rovněž velmi důležitou roli. V práci vykazují především důraz na loajalitu vůči svému zaměstnavateli.

Generace Y představuje příslušníky, kteří vyrostli již ve svobodnějším politickém režimu. Dále byli ovlivněni vstupem České republiky do EU, který jim zpřístupnil zcela nové možnosti a příležitosti globálního trhu. V rámci její socializaci jí ve velké míře ovlivnilo technologický pokrok. Příslušníci této generace oproti generaci X považují rodinu a děti za méně důležité. Jsou více otevření netradičním modelům rodiny a formám soužití. V mnoha případech před založením rodiny a usazením se upřednostňují svou profesní kariéru, v rámci, které cílí na vedoucí pozice. Oproti generaci X a Z kladou nejmenší důraz na děti. V pracovní oblasti tak dávají důraz na možnost autonomie a možnost uplatnit iniciativu.

Příslušníci nejmladší generace, generace Z, představují nejvíce svobodnou a otevřenou generaci. Stejně jako generace Y byli ovlivněni vstupem České republiky do EU a technologickým pokrokem. Avšak míra vlivu digitálních technologií byla v jejich případě mnohem vyšší. V rodinné oblasti generace Z, stejně jako generace Y, nepovažuje rodinu, manželství a děti za důležitou do té míry jako tomu je u generace X. V otázce netradičních modelů rodiny a forem soužití jsou nejvíce přijímavou generací. v porovnání s ostatními generacemi nejvíce souhlasí s adoptí dětí stejnopohlavními páry a péčí dětí o své nemohoucí rodiče. V pracovní oblasti dávají velký důraz na patřičné finanční ohodnocení za odvedenou práci. Oproti generacím X a Y také dávají mnohem větší důraz na zodpovědnou povahu a společenské dopady jejich pracovního nasazení.

Z analýzy příslušníků generací X a Y v čase je zřejmé, že volené hodnoty a strategie jsou v průběhu jejich života navázané na zásadní rozhodnutí a změny v oblasti rodiny, tj. na rozhodnutí založení rodiny či vstoupení do manželství. Dalším ovlivňujícím

faktorem, který přispívá k proměně je pak zvyšující se věk příslušníků těchto generací. S přibývajícím věkem se jejich hodnoty často přesouvají do jiných oblastí života, jako je například cestování, volný čas apod, volí tak díky tomu i jiné životní strategie.

Summary

This Bachelor thesis dealt with the topic of work, family values and strategies of the upcoming generations X, Y, Z in the context of the territory of the Czech Republic. The aim of the work was to further clarify, confirm and bring new knowledge to the discourse of this, simultaneously widely discussed, issue. Specifically, the work focused on approaching and comparing the times when individual generations X, Y, Z represented the upcoming generation of their time (18-27 years) and on developing the values and strategies of generations X and Y over the course of their lives.

In the theoretical part, the work focused primarily on defining basic concepts important for this area of sociological inquiry. First and foremost, the terms used in this work have been defined. These concepts include generations, values and strategies. These four main concepts were complemented by the demarcation of the process of socialization, stratification, generational identity and the intergenerational divide.

In the empirical part the work uses the method of triangulation of quantitative and qualitative approaches. The quantitative research was carried out using a secondary analysis of European Values Study research data from 1991, 1999, 2008 and 2017. The data of these data were subjected to a descriptive analysis based on the breakdown of the dataset according to the specified age cohorts (18-27 years, 28-37 years, 38-47 years) and highest educational attainment (elementary school, apprenticeship, elementary school, elementary school). Specifically, the second-level pivot tables and the Chi-square test were used in the analysis. The qualitative part used semi-structured in-depth interviews conducted with a total of 6 respondents. The quota for selecting respondents was set at two respondents with different educational attainment within each age cohort. The data was analyzed using transcription of interviews and its subsequent coding.

The results of both quantitative and qualitative analysis confirmed that there are some differences, but also similarities, between generations X, Y, Z and their chosen values and strategies, in the areas of family and work. The reason for the difference between generations X, Y, Z in the choice of their values and strategies, according to the members of these generations, is primarily a social perturbation, in the form of a change of the political regime, as well as the establishment of the Czech Republic into a world-wide system, which took place through the accession to the EU and technological

progress of society. The influence of the highest educational attainment on elected values and family and work strategies has not been confirmed.

For members of Generation X, marriage and children play a very important role in their lives. According to the respondents surveyed, they consider the institution of marriage and children to be essential because of the political regime in which they were socialized, i.e. socialism. In socialism, family formation and marriage was considered a social norm. Many people thus entered into marriage at a young age, prioritizing family over other areas of life. Although their opinion on adoption of children by same-sex couples has undergone a relatively fundamental transformation towards consent over time, they are currently the least agreeable compared to generations Y and Z. The work area also plays a very important role in the lives of Generation X members. At work, they show a particular emphasis on loyalty to their employer.

Generation Y represents members who have already grown up in a freer political regime. Furthermore, they were influenced by the Czech Republic's accession to the EU, which made completely new possibilities and opportunities of the global market available to them. As part of her socialization, technological advances have influenced her to a large extent. Members of this generation, as opposed to Generation X, see family and children as less important. They are more open to non-traditional models of family and forms of coexistence. In many cases, priority is given to their professional careers, within which they target leadership positions, rather than starting a family and settling down. Compared to generation X and Z, they put the least emphasis on children. In the field of work, they thus emphasize the possibility of autonomy and the possibility of exercising an initiative.

Members of the youngest generation, Generation Z, represent the most free and open generation. Like Generation Y, they were influenced by the Czech Republic's accession to the EU and technological progress. However, the degree of influence of digital technologies was much higher in their case. In the family area Generation Z, just like Generation Y, does not consider family, marriage and children to be important to the extent that generation X does. On the issue of non-traditional family models and forms of cohabitation, they are the most accepting generation. Compared to other generations, they most agree with the adoption of children by same-sex couples and the care of children by their disabled parents. In the field of work, they place great emphasis on appropriate

financial evaluation for the work done. They also put much more emphasis on the responsible nature and societal impacts of their work commitment than generations X and Y.

It is clear from the analysis of members of Generations X and Y over time that the elected values and strategies are tied to fundamental decisions and changes in the area of family over the course of their lives, i.e. the decision to start a family or to enter into marriage. Another influencing factor contributing to the transformation is the increasing age of the members of these generations. As they age, their values often move to other areas of life, such as travel, leisure, etc., so other life strategies are chosen.

Použitá literatura

- ADELSON, Joseph. (1986). *What Generation Gap?* ISBN 9780203788202.
- ASHFORTH, B.E. MAEL, F. (1989). *Social identity theory and the organization*. Academy of Management Review. 14. ISBN: 9780830414468. str. 20-39.
- CRAMPTON, Suzanne M. HODGE, John W. (2009). *Generation Y: Uncharted Territory*. Online. Journal of Business & Economics Research. Grand Valley State University, 7(4). DOI:10.19030/jber.v7i4.2272. Dostupné z: <https://clutejournals.com/index.php/JBER/article/view/2272/2320>. [cit.2024-02-15].
- EUROPEAN VALUE STUDY. (2024). *About EVS*. Online. Dostupné z: <https://europeanvaluesstudy.eu/about-evs/>. [cit. 2024-02-16].
- FERJENČÍK, Ján. (2000). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-367-6. str. 247.
- HENDL, Jan. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 4. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9. str. 60.
- HODNOTY MLADÝCH. (2020). *Výzkum hodnot mladých lidí*. Online. Dostupné z: <https://hodnotymladych.org/o-vyzkumu/>. [cit. 2024-02-16].
- HOWE, Neil. STRAUSS, William. (1992). *The new generation gap*. Online. The Atlantic (Boston, Mass: 1981). roč. 270, č. 6, s. 67. ISSN 0276-9077. Dostupné z: <https://go-gale-com.ezproxy.is.cuni.cz/ps/i.do?p=GLS&u=karlova&id=GALE|A12958311&v=2.1&it=r>. [cit. 2024-02-11].
- INGLEHART, R. BAKER, W. E. (2000). *Modernization, Cultural Change, and the Persistence of Traditional Values*. Online. American Sociological Review, 65(1), 19-51. Dostupné z: <https://doi.org/10.1177/000312240006500103>. [cit. 2024-04-18].
- JANDOUREK, J. (2001). *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-535-0.
- KON, Igor, Semjenovič. (1971). *Sociologie osobnosti*. Praha: Orbis.
- MANNHEIM, Karl. (1952). *The Problem of Generations*. In Kecskemeti, Paul (ed.).

Essays on the Sociology of Knowledge: Collected Works, Volume 5. New York: Routledge. str. 168, 288-289

MANNHEIM, Karl. (2007). *Problém generací*. Online. Sociální studia/Social Studies, 4.1-2: 11–44-11–44. str. 13. Dostupné z: https://journals.muni.cz/socialni_studia/article/view/5548/4645. [cit. 2024-02-11].

MARX, Karl. **ENGELS**, Friedrich. (1952). *Německá ideologie. I, Feuerbach: protiklad materialistického a idealistického nazírání*. Praha: Svoboda.

MATOUŠEK, Oldřich. (2003). *Slovník sociální práce*. Online. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0. str. 205. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:e079cb00-d965-11e4-97af-005056827e51>. [cit. 2024-02-11].

MCCRINDLE, Mark. (2014). *The ABC of XYZ: Understanding the Global Generations*. Online. 3. doplněné vydání. Kindle Edition, Kindle location 338 of 4200. ISBN 978-0-9924839-0-6. str. 18-19. Dostupné z https://www.saspa.com.au/wp-content/uploads/2016/02/The-ABC-of-XYZ_Chapter-1.pdf. [citováno 2024-02-14].

VLÁČIL, Jan. (1990). *K sociologické teorii řízení a organizace práce*. Online. Sociologický Časopis. Roč. 26, Čís. 3, pp. 187-198. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/41130608>. [citováno 2024-02-11].

PRENSKY, Marc. (2001). *Digital Natives, Digital Immigrants Part 2:: Do they really think differently?*. Online. On the Horizon. 9(6), 8. ISSN 1074-8121. Dostupné z: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/10748120110424843/full/html>. [cit. 2024-02-15].

PŘIDALOVÁ, Marie. (2006). *Mezigenerační solidarita a gender (pečující dcery a pečující synové)*. Online. AV ČR - Akademie věd České republiky - Sociologický ústav. Dostupné z: <https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=97592>. [cit. 2024-02-14].

RABUŠIC, Ladislav a **CHROMKOVÁ**, Beatrice-Elena. (2018). *Hodnoty a postoje v České republice 1991–2017: pramenná publikace European Values Study*. Manea. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-8803-0. str. 13.

REICHEL, Jiří. (2009). *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Grada Publishing a. s. ISBN: 978-80-247-3006-6.

ROS, Maria. SCHWARTZ, Shalom H. SURKISS, Shoshana. (1999). *Basic individual values, work values, and the meaning of work*. Online. Applied psychology: An International Review. Israel. 48.1: str. 49-71. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/228079327_Basic_Individual_Values_Work_Values_and_the_Meaning_of_Work. [citováno 2024-04-03].

SCOTT, Jacqueline. BRAUN, Michael. (2006). *Globalization, Value Change and Generations*. Online. Leiden, The Netherlands: Brill. str. 62. Dostupné z: https://doi.org/10.1163/9789047409571_008. [citováno 2024-04-03].

SIENA COLLEGE RESEARCH INSTITUTE. (2021). *The American Values Study*. Online. Dostupné z: <https://scri.siena.edu/the-american-values-study/>. [citováno 2024-02-16].

SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIE. (2024). *Hodnota*. Online. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Hodnota>. [citováno 2024-02-11].

SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIE. (2024). *Generace*. Online. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Generace>. [citováno 2024-02-11].

SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIE. (2024). *Socializace*. Online. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Socializace>. [citováno 2024-02-09].

SOCIOLOGICKÁ ENCYKLOPEDIE. (2024). *Sociologie hodnot*. Online. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Sociologie_hodnot. [citováno 2024-02-11].

ČESKÝ SOCIÁLNĚVĚDNÍ DATOVÝ ARCHIV. ŘEHÁK, Jan. (2014). *Evropský výzkum hodnot – ČR 1991*. Online datový soubor. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&node=0&submode=ddi&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FCSDA00084&mode=documentation&top=yes>. [citováno 2024-01-19].

ČESKÝ SOCIÁLNĚVĚDNÍ DATOVÝ ARCHIV. (2014). *Evropský výzkum hodnot – ČR 1999*. Online datový soubor. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&node=0&submode=ddi&study=http>

p%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FStudy%2FCSDA00085&mode=documentation&top=yes. [citováno 2024-01-19].

ČESKÝ SOCIÁLNĚVĚDNÍ DATOVÝ ARCHIV. (2014). *Evropský výzkum hodnot – ČR 2008*. Online datový soubor. Dostupné z: <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/index.jsp?v=2&node=0&submode=ddi&study=http%3A%2F%2F147.231.52.118%3A80%2Fobj%2FStudy%2FCSDA00086&mode=documentation&top=yes>. [citováno 2024-01-19].

STRAUSS, William. HOWE, Neil. (1991). *Generations: The History of America's Future 1584 to 2069*. New York: Morrow. ISBN 978-0-688-08133-1.

TAJFEL, H. TURNER, J.C. (1985). *The Social Identity Theory of Intergroup Behavior*. In Worchel, S. Austin, W. G. (Eds.). (1979). *Psychology of Intergroup Relations* (2nd ed.) (7-24). Chicago, IL: Nelson-Hall. str. 281-286.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru (text)

Příloha č. 2: Scénář otázek kvalitativních rozhovorů (text)

Příloha č. 3: Miniportréty respondentů (text)

Příloha č. 4: Přepis hloubkových rozhovorů (text)

Příloha č. 1: Informovaný souhlas s poskytnutím rozhovoru

Informovaný souhlas s poskytnutím výzkumného rozhovoru a jeho následným vyžitím pro účely bakalářské práce *Hodnotové orientace a strategie nastupujících generací (X, Y, Z)*

Podpisem vyjadřuji souhlas s následujícími body:

- Byl/a jsem informován/a o účelu rozhovoru, kterým je sběr dat pro potřeby výzkumu bakalářské práce Terezy Chobotové s názvem *Hodnotové orientace a strategie nastupujících generací (X, Y, Z)*. Cílem výzkumu je porovnání generací X, Y, Z v kontextu České republiky z hlediska jejich hodnot, morálky a strategií v oblasti rodiny a práce.
- Bylo mi sděleno, jak dlouho bude rozhovor a jaký bude mít průběh. Jsem seznámen/a s právem odmítnout odpovědět na jakoukoliv otázku nebo rozhovor kdykoliv ukončit.
- Souhlasím s nahráváním následujícího rozhovoru a jeho následným zpracováním. Zvukový záznam rozhovoru nebude poskytnut třetím stranám a po přepsání bude vymazán. Transkripce bude přístupná pouze komisi u obhajoby bakalářské práce, jinak nikomu až na části citované v textu práce, který bude volně dostupný online.
- Byl/a jsem obeznámen/a s tím, jak bude s rozhovory nakládáno a jakým způsobem bude zajištěna anonymita i po skončení rozhovorů, která znemožní identifikaci mé osoby. Nikde nebude uvedeno mé jméno či jiné osobní údaje, díky kterým bych mohl/a být identifikován/a.
- Dávám své svolení k tomu, aby výzkumnice použila rozhovor pro potřeby své bakalářské práce a některé části v ní může citovat, zvuková nahrávka a transkripce rozhovoru však bude po ukončení výzkumu smazána.

Datum:

Podpis respondenta:

Podpis výzkumníka:

Příloha č. 2: Scénář otázek kvalitativních rozhovorů

Proměna hodnot a strategií v čase

1. Vnímáte nějaký posun v rámci Vašich hodnot či volených strategií v průběhu Vašeho života? Pokud ano, co je podle Vás příčinou? Jakou měla změna motivaci a v jakých oblastech se nejvíce projevila? (*otázka pro respondenty narozené 1965-1996*)
2. Kdo podle Vás formoval či měl vliv na vývoj Vašich hodnot a strategií ve Vašem životě? Z jakého důvodu a jakými prostředky/formou?

Nastupující generace

3. S jakými hodnotami a strategiemi podle Vás vstupuje současná nastupující generace Z, dnešní dvacetiletí, do svého dospělého života (18 až 27 let)?
4. Vnímáte mezi Vaší generací a generací předešlou či nastupující tzv. mezigenerační propasti? Pokud ano, v jakých oblastech je pociťujete a co pro Vás znamenají? (Konkrétní porovnávané generace představují lidé, kterým je dnes 38-47 let, 28-37 let a současní dvacetiletí, 18-27 let.)
5. Vidíte nějaký rozdíl mezi hodnotami a strategiemi dnešních dvacetiletých a jim předcházejících generací v čase, kdy taktéž spadaly do věkové kategorie dvacetiletých? Pokud ano, čemu rozdíl připisujete?

Vztah hodnot a strategií

6. Mají podle Vás na sebe jednotlivé hodnoty a strategie vliv? (např.: Ovlivňují pracovní hodnoty a strategie volbu rodinné strategie?) Pokud ano, jakým způsobem podle Vás na sebe působí? Z jakého důvodu?
7. Jaké hodnoty a strategie považujete za nejvíce provázané? Z jakého důvodu?

Generační příslušnost

8. Do jaké generace se osobně řadíte? Vnímáte zvýšenou blízkost s jinou generací, než do které svým rokem narození podle definic patříte? Pokud ano, z jakého důvodu?
9. Vnímáte v rámci Vaší generace rozdílnost v rámci volených hodnot a strategií? Pokud ano, v jakých oblastech a čemu tyto odlišnosti připisujete?
10. Vnímáte charakteristiky (volené hodnoty a strategie) své generace v jiném světle, než v jakém jsou prezentovány v médiích či veřejném diskurzu? Pokud ano, v jakých oblastech a čemu tyto odlišnosti připisujete?

Příloha č. 3: Přepis ukázkového rozhovoru

Transkripce rozhovoru s respondentem č. 2.

Datum realizace rozhovoru: 19.3.2024

Délka rozhovoru: 45 min

T = Tazatel, R = Respondent

T: Než opravdu začneme, ujistím se ještě, že opravdu souhlasíš s poskytnutím rozhovoru, jeho nahráváním a s jeho následným zpracováním.

R: Ano, souhlasím.

T: Předtím než se pustíme do otázek samotného rozhovoru, požádala bych Tě, pro účely vytvoření jakéhosi miniportrétu, o sdělení sociodemografických charakteristik. Na jakoukoliv otázku můžeš samozřejmě odmítnout odpovědět.

R: Samozřejmě, můžeš se ptát.

T: Nejdříve se zaměřím na obecnější charakteristiky, a to konkrétně na Tvoje pohlaví, věk, rodinný stav, nejvyšší dosažené vzdělání, zda máš děti a případně kolik jim je let.

R: Tak, jsem žena a na konci minulého roku mi bylo 27 let. Momentálně jsem svobodná a bez dětí. Dále práce a vzdělání? Pracuji v soukromé firmě a mám vysokoškolský titul bakaláře.

T: Děkuji za odpovědi. Nyní trošku citlivější otázky, a to ohledně Tvého hrubého měsíčního příjmu a Tvé náboženské a politické aktivity.

R: V rámci výše své mzdy bych nerada uváděla přesné číslo, ale můžu Ti říct, že její výše se pohybuje v rámci rozmezí mezi 35 000,- až 45 000,- Kč. Politických aktivit jsem se za celý svůj život nijak neúčastnila, nikdy mě příliš nezajímala. Maximálně jsem jednou došla k volbám, bylo to v rámci posledních prezidentských voleb, kdy se nakonec rozhodovalo mezi Pavlem a Babišem. V tu chvíli jsem si říkala, že se voleb určitě účastnit musím, a jak už se to říká, každý hlas se počítá. Ale až na tuto výjimku, politické dění spíše jen pasivně sleduji, než abych se ho aktivně účastnila.

Aktuálně to, ale podle dění vypadá, že v rámci dalších voleb se také zúčastním. Nábožensky založená také nejsem, což je zřejmě také důsledek toho, že celá naše rodina se k žádné víře nehlásí. Osobně se považuji za zarytého ateistu, ale kdo dnes v naší zemi vlastně není že.

T: Opět děkuji za upřímné odpovědi. Nyní se již posuneme k otázkám samotného rozhovoru. Nejdříve se otázky soustředí na proměnu Tvých hodnot v čase a kdo jej podle Tebe formoval.

T: První otázka je tedy takhle: *Vnímáš nějaký posun v rámci Tvých hodnot či volených strategií v průběhu Tvého života? Pokud ano, co je podle Tebe příčinou? Jakou měla změna motivaci a v jakých oblastech se nejvíce projevila? Přičemž otázka se ptá po proměně od doby, kdy Ti bylo 18 let. V případě nejasností se mě samozřejmě ptej, pokusím se Ti otázku více přiblížit a vysvětlit.*

R: No, abych pravdu řekla, nejsem si moc jistá, co myslíš těmi pojmy hodnoty a volené strategie tak, než se pokusím nějak odpovědět, tak se radši ujistím, co jimi přesně myslíš.

T: Samozřejmě, proměnou hodnot a strategií je myšleno jaké změny se u Tebe udály například v rámci preferencí v oblasti práce, rodiny, volného času, přátel a známých a podobně. Tedy zda cítíš, že jsi v průběhu času začala dávat více důraz například manželství, dětem, nebo třeba naopak práci, finančnímu ohodnocení, možnosti aktivního přístupu v profesní sféře...

R: Hmm...abych pravdu řekla, tak si nejsem jistá, zda se od mých 18 let něco výrazně změnilo. Spíše mi přijde, že ne, alespoň si teď žádnou výraznou změnu nebo posun nevybavuji, přece jenom je to jenom devět let. V rámci práce a rodiny mi přijde, že dávám stále důraz na ty stejné věci, jako jsou rodiče, prarodiče a sestra, kvalitní čas strávený s rodinou a přáteli, stálá práce, která mě zajímá a baví, dobré finanční ohodnocení, výhodná pracovní doba nebo třeba pravidelná dovolená rozprostřená v rámci celého roku. Zkrátka i teď jsou pro mě tyhle věci velmi důležité.

T: Dobře, teď tedy druhá otázka: Kdo podle Tebe formoval či měl vliv na vývoj Tvých hodnot a strategií ve Tvém životě? Z jakého důvodu a jakými prostředky/formou?

R: Největší vliv na můj život, potažmo tedy hodnoty, má moje rodina a její výchova. Ať už se jedná o rodinu, práci nebo třeba politiku, rodina mi vždy šla ve všech ohledech velmi často příkladem. Samozřejmě, ale taky nemůžu opomenout internet a sociální sítě, které mi přijdou, že také určitou měrou přispěly k mému pojetí hodnot. Znáš to, lidé na sítích velmi rádi sdílejí své názory na druhé, velmi často je veřejně soudí...dá se říci, že jelikož jsem dospívala v době, kdy se již internet rozmohl, tak jsem pociťovala i určitý peer pressure od ostatních. Pod jejich pohledem jsem asi zřejmě taky nějak upravovala své hodnoty, myšlenky, názory, nebo i zájmy, a podobně. Člověk se tomu málo kdy ubrání, kór v době, kdy je teenager.

T: Nyní se posuneme k otázkám týkajících se nastupujících generací. První otázkou v tomto bloku je: S jakými hodnotami a strategiemi podle Tebe vstupuje současná nastupující generace Z, dnešní dvacetiletí, do svého dospělého života (18 až 27 let)?

R: Přijde mi, že dnešní lidé, kterým je okolo dvacítka až asi tak třicet dává velký důraz na rovnost, a to ať už v sexuální orientaci, genderu nebo náboženské víře. Celkově mi přijdou více otevření a tolerantnější než předchozí generace. Připadá mi, že řada dnešních mladých rezignuje na zavedené "správné" hodnoty předešlých generací. Svě hodnoty přesouvají do jiných sfér. Pak mi připadá, že jsou více zodpovědní, aktivní a informovaní nejen o dění kolem sebe, ale i na druhém konci světa, zajímají se hodně o enviromentalitu a korektnost. Což mi připadá jako posun správným směrem. I když v případě korektnosti mi připadá, že se to dost často schyluje k "over-korektnosti" nebo jak to říct, zkrátka v některých případech je to až moc.

T: A jak vnímáš jejich hodnoty například v oblasti rodiny nebo práce?

R: V práci mi přijde, že dávají hodně velký důraz na finanční ohodnocení za odvedenou práci. Nebojí si říci o vyšší plat. Taky mi přijde, že mladí lidé velmi rádi cestují a užívají života v tuto dobu, nečekají a nešetří na pozdější časy. Což je možná spojeno s neustálými zprávami ohledně jejich nejisté budoucnosti. Ať už se

jedná o vlastní bydlení, důchodový věk či samotnou výši důchodu. Osobně mi přijde, že se na mladé z každé strany valí jen samé nejistoty.

T: A v rámci rodiny?

R: U rodiny si myslím, že se důraz posouvá od nutnosti usazení se a založení rodiny. Dnešní mladí děti a rodinu velmi často posouvají až do posledního momentu, nebo alespoň tak to působí. Já sama děti v plánu do budoucna taky nemám a s vývojem situace v Česku to zatím nevypadá, že v plánu vůbec někdy budou. Děti podle mě v naší společnosti představují více nevýhodu než výhodu.

T: Další otázkou tohoto bloku je pak: Vnímáš mezi Tvou generací a generací předešlou či nastupující tzv. mezigenerační propastí? Pokud ano, v jakých oblastech je cítit uješ a co pro Tebe znamenají? Konkrétní porovnávané generace představují lidé, kterým je dnes 38-47 let, 28-37 let a současní dvacetiletí, 18-27 let.

R: Osobně u starších lidí pozoruji mnohem nižší míru tolerance například vůči cizincům, někdy to hraničí nebo je projev xenofobie nebo dokonce rasismu, který jak pozoruji, je ve velké míře v Česku mířený proti lidem, kteří vyznávají Islám. Menší pochopení taky mají podle mě pro jiné než normálně uznávané sexuální orientace a gendery. Přijde mi, že je opravdu zcela přijme jen zlomek starších lidí. Obecně pak pozoruji, i v rámci své rodiny, že starší příbuzní se více spokojí se zajetým řádem, nijak proti němu nebojují nebo nevznášejí námitky. Když už ano, tak jenom v rámci rodinného kruhu, málokdy se to dostane na vyšší místa.

T: A když se Tě zase zeptám na práci a rodinu? Kde tady vidíš největší rozdíly?

R: No, v práci, jak už jsem říkala, rozdíly rozhodně vidím v přístupu k výši ohodnocení, přijde mi, že starší si o zvýšení tolik neříkají, nebo když ano, tak buď po dlouhé době nebo za přílohou v pracovní náplni. Taky jsou více loajální vůči svému zaměstnavateli a jsou více ochotni dělat práci navíc a pracovat přesčasy, což se o nejmladší generaci říct asi moc nedá. Ti chtějí za vykonanou práci přiměřenou odměnu a s přesčasy, navíc neplacenými, moc nesouhlasí. V rámci rodiny podle mě starší lidé dávají největší důraz na děti a manželství, posléze pak

na usazení se. Když to vezmeme kolem a kolem rodina pro ně představuje smysl života, přičemž dvacetiletí ji tak už v některých případech nevidí.

T: Poslední otázkou tohoto bloku je pak tato: *Vidíš nějaký rozdíl mezi hodnotami a strategiemi dnešních dvacetiletých a jim předcházejících generací v čase, kdy taktéž spadaly do věkové kategorie dvacetiletých? Pokud ano, čemu rozdíl připisuješ?*

R: Hmm...největší rozdíly rozhodně vidím v rodinné sféře. Především ve způsobu založení rodiny, kdy se dřívější dvacetiletí velmi často brali a zakládali rodinu už v jejich brzkých dvacítkách, nebo dokonce když jim byl náct, a k tomu ještě po krátké známosti, někdy třeba jenom po pár měsících. Tuhle skutečnost si já osobně vysvětluju buď malou osvětou v té době nebo rozdílem ve formě výchovy. Dříve taky dvacetiletí často už bydleli ve vlastním. Dnes se to podaří málokomu.

T: Další blok cílí na vnímanou propojenost, korelaci, mezi hodnotami a strategiemi. První otázka je: *Mají podle Tebe na sebe jednotlivé hodnoty a strategie vliv? Například ovlivňují pracovní hodnoty a strategie volbu rodinné strategie? Pokud ano, jakým způsobem podle Tebe na sebe působí? Z jakého důvodu?*

R: Největší vliv na sebe rozhodně mají rodina a práce. Lidé bez rodiny mají ve své práci mnohem větší svobodu. Plat u nich není často nejdůležitější, volí často místo toho práci, která je zajímavá, baví. Navíc mají větší svobodu volby a schůdnější podmínky, když chtějí dát náhodou výpověď. Nemusí se na nikoho moc ohlížet. S rodinou už je to obtížnější. Lidé s rodinou často pak na první místo v pracovním vztahu staví plat nebo třeba možnost homeoffice, aby měli více příležitostí být s rodinou. S rodinou, ale je také v práci spojena určitá nemožnost náhlé změny, spontánnosti nebo časté změny zaměstnání. Lidé si většinou drží své jisté místo, aby neohrozili rodinu.

T: Jaké hodnoty a strategie považuješ za nejvíce provázané? Z jakého důvodu?

R: Jak už jsem popisovala před chvílí, tak za nejvíce provázané považuji rodinu a práci. K těmto dvěma oblastem pak můžeme přidat ještě volný čas. A proč? No, vzhledem k tomu, že se jedná o oblasti života, které lidé považují za nejdůležitější je

jasné, že na sebe taky budou mít největší vliv a budou nejvíce provázané. Alespoň tak si to osobně vysvětluji.

T: Tak a teď přichází na řadu poslední blok, který se zaměřuje na generační příslušnost. První otázka zní: *Do jaké generace se osobně řadíš? Vnímáš zvýšenou blízkost s jinou generací, než do které svým rokem narození podle definic patříš? Pokud ano, z jakého důvodu?*

R: Odjakživa jsem se vždy řadila k mileniálům, cítím s nimi určitou sounáležitost. Přijdou mi více zodpovědní a důslednější než mladší generace Z a s tím se osobně ztotožňuji. Více se starají o své duševní zdraví, usazují se většinou ve věku 30+ a mají ambice dosáhnout na vedoucí pracovní pozice. Naopak mi ale také přijde, že generace mileniálů má mnohem menší tendenci dospět. Nevím, zda je to možné nějak podložit, ale také mi přijde, že mileniálové celkově mnohem více podnikají než ostatní generace, a to v nejrůznějších oblastech, nejvíce to tak pozoruji v gastrosféře.

T: Teď druhá otázka bloku: *Vnímáš v rámci Tvé generace rozdílnost v rámci volených hodnot a strategií? Pokud ano, v jakých oblastech a čemu tyto odlišnosti připisuješ?*

R: Rozdíly pozoruji především v toleranci, ve věku usazení, pracovním nasazení, ale to se podle mě projevuje v různé míře ve všech generacích, nejen u mileniálů. V každé skupině lze totiž nalézt protipólové názory a přístupy.

T: Tak teď přicházíme k poslední otázce bloku a taky i poslední otázce samotného rozhovoru. Poslední otázkou je: *Vnímáš charakteristiky (volené hodnoty a strategie) své generace v jiném světle, než v jakém jsou prezentovány v médiích či veřejném diskurzu? Pokud ano, v jakých oblastech a čemu tyto odlišnosti připisuješ?*

R: To je velmi dobrá otázka. Přijde mi, že v dnešní době jsou obě nejmladší generace, mileniálové i Z, v médiích vykreslovány jako generace, které vše vzdaly a nic v podstatě nevydrží. Často nás nazývají "snowflakes", sněhovými vločkami, protože jsme podle veřejnosti křehcí, duševně neodolní a hned se hroučíme. Osobně nás já takto nevidím. Dá se mluvit o zhoršené mentální odolnosti, ale také se musíme podívat na svět, ve kterém jsme vyrůstali a který nám byl předán. Jedná se o svět,

který je v mnohem horším stavu, než jej dostaly předchozí generace, například trh s nemovitostmi, klima planety, podmínky odchodu do důchodu a další. Dnešní mladé generace se s tímto stavem musejí chtít nechtě vyrovnat. O této skutečnosti s však v médiích vůbec nehovoří. Dále je často v negativním světle zmiňovaná naše pracovní morálka, především s neochotou pracovat nad pracovní náplň a po pracovní době. Na závěr, ale taky musím dodat, že s některými verdikty veřejnosti nad mladými generacemi souhlasím. Nemyslím si sice, že bychom byli špatní rodiče, ale měli bychom praktikovat důslednější a pevnější výchovu dětí, než jaká se dnes prosazuje. Zkrátka nenechávat své děti dělat, co se jim zlíbí, učit je úctě k rodičům a starším.

T: Toto byla poslední otázka celého rozhovoru. Pokud nechceš ještě něco doplnit nebo tě nenapadá nějaké doplnění tak Ti velmi děkuji za odpovědi a za Tvůj čas. Jsem ráda, že jsme spolu tento rozhovor mohly uskutečnit.

R: Nic doplňujícího mě už nenapadá, tak je to asi zřejmě vše. Také děkuji.

Příloha č. 4: Kódování výzkumných rozhovorů

- Vnímané hodnoty a strategie
 - Rodinné
 - Pracovní
 - Etické
 - Environmentální

- Faktory ovlivňující hodnoty a strategie
 - Rodina
 - Okolní společnost
 - Přátelé a vrstevníci
 - Škola
 - Digitální technologie a sociální sítě

- Vztah k hodnotám a strategiím
 - Generační identita
 - Prospěšnost hodnot a strategií
 - Vnitřní – osobně prospěšné
 - Vnější – osobně prospěšné
 - Sociální/vztahové – veřejně prospěšné

- Proměna hodnot a strategií
 - Zanedbatelná/žádná
 - Výrazná

- Rozdíly mezi hodnotami a strategie generací
 - Zanedbatelné/žádné
 - Výrazné

- Názory o hodnotách a strategiích
 - Provázanost hodnot a strategií
 - Hodnoty a strategie nastupujících generací
 - Generace Z
 - Ostatní generace v nastupujícím období
 - Mediální reprezentace